RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1888. Andra Kammaren. N:o 48.

Onsdagen den 2 maj 1888

kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Godkändes lagutskottets nedannämnda förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen, nemligen:

n:o 41, angående ändringar i skiftesstadgan den 9 november 1866;

n:o 42, med förslag till lag angående ändrad lydelse af § 7 i förordningen angående sparbanker den 1 oktober 1875;

n:o 43, angående ändrade föreskrifter i fråga om arfvode för konkursbos förvaltning;

n:o 44, angående tiden för inträdet af kommunal rösträtt, då denna utöfvas för fast egendom; och

n:o 45, angående förbud för ledamöter af sparbanks styrelse och styrelsen biträdande tjenstemän att ikläda sig borgensansvar för lån af sparbankens medel.

§ 2.

Till fortsatt föredragning anmäldes statsutskottets utlåtande n:o 54, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om eftergift å 1887 års arrende för en del kronoegendomar samt om befrielse från utgifvande till kronan af vissa s. k. skilnadsarrenden äfvensom inom riksdagen väckta förslag i dithörande ämnen, dervid i ordningen förekom

Mom. C. litt. b).

I fråga härom yttrade:

Herr Back Per Ersson: Det är nog sant, hvad utskottet säger, att arrendatorerna vid arrendets erbjudande icke äro omedvetna om skyldigheten att bekosta de syner, som skola hållas på den arrenderade

egendomen, och ifrån den sidan sedt är det visserligen rätt att arrendatorerna få bekosta de syner, som hållas på de arrenden, som de åtagit sig, men det är icke rätt att, som det ofta sker, denna kostnad drifves upp till dess dubbla belopp, derigenom att herrar synemän komma till det ställe, der synen skall förrättas, och börja sin förrättning, men efter en dag resa hem, för att å nyo om några dagar återkomma och afsluta synen, och under sådana omständigheter debitera de arrendatorn för två resor. Det är vid flera tillfällen, som synemän bevisligen förfarit på detta sätt. Det hade derför varit önskligt, om utskottet bifallit min motion åtminstone så till vida, att, för den händelse synemännen kunna styrka, att ett dylikt förfarande varit nödvändigt, staten då iklädt sig att betala denna senare resekostnad. Då emellertid utskottet varit öfverens om det beslut, hvartill det kommit, anser jag icke värdt att här framställa något yrkande, men jag kan ej underlåta att uttrycka den förhoppningen, att, för den händelse motionen vid ett annat tillfälle återkommer i förändrad form, den då må röna en mera tillmötesgående behandling.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Efter föredragning vidare af *litt. c)* anförde

Herr Nilsson i Rinkaby: Efter det beslut, kammaren på förmiddagen fattat, kan det väl icke vara skäl att hoppas, att kammaren skall visa något förbarmande med kronoarrendatorerna och nu bifalla min motion, helst utskottet visat sig hysa sådana betänkligheter mot en ändring i kongl. förordningen 1882 angående kronodomänernas förvaltning, och jag skall derför icke göra något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Efter föredragning härnäst af Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 203, innefattande delgifning af bemälda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15, i anledning af väckta motioner i syfte att bereda skydd åt statens postverk mot intrång i afseende å befordran af slutna bref samt af brefkort, fann Andra Kammaren — vid det förhållande att kammaren redan vid behandlingen af sitt fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10 (i samlingen n:o 31) godkänt ett förslag till skrifvelse till Kongl. Maj:t af lika ordalydelse med den af Första Kammaren beslutade skrifvelsen — Första Kammarens omförmälda delgifning ej till vidare åtgärd föranleda, än att det ifrågavarande protokollsutdraget skulle läggas till handlingarna.

Om uppskof med obligatoriska tillämpningen af meter-systemet.

§ 4.

Härefter föredrogs Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7 (i samlingen n:o 32), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om uppskof i vissa fall med tillämpning af kongl. förordningen den 9 oktober 1885 om mått och vigt.

Om uppskof med obligatoriska tillämpningen af metersystemet. (Forts.)

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, deri tolf af kammarens ledamöter instämt, hade herr *Liss Ol. Larsson* föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan förändring i kongl. förordningen den 9 oktober 1885 angående mått och vigt, att tillämpningen af samma förordning i de delar, som skola träda i kraft från och med 1889 års början, måtte uppskjutas till början af år 1900, och att i samma förordning de ändringar måtte vidtagas, som varda en följd af ett sådant uppskof.

Utskottet hemstälde emellertid, att motionen icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Härom yttrade:

Herr Liss Ol. Larsson: Jag inser det vanskliga i att åstadkomma ett annat beslut än det, som utskottet tillstyrkt i fråga om den af mig och några andra ledamöter af denna kammare väckta motionen. Men då jag icke kan vara belåten med utskottets betänkande och fortfarande tror, att det vore nyttigt för landet, om min motion bifölles, så kan jag icke underlåta att yrka bifall till min motion och afslag å utskottets hemställan.

Utskottet har i sin motivering förklarat, att en stor del af den svenska allmänheten redan haft anledning att inlära detta nya system. Ja, den anledningen har dock icke varit större, än att de allra flesta icke inlärt detta system. Af dem, som jag frågat, har nästan hvar enda en sagt: »Vi kunna icke lära oss det nya metersystemet och hafva ej heller försökt att lära oss det, ty vi kunna ej inse någon nytta med det.»

Utskottet har äfven sagt, att tillfälle att inhemta metersystemet blifvit hvar och en beredd genom »populära uppsatser». Ja, visserligen äro åtskilliga uppsatser i detta ämne skrifna, men det har varit ytterst få, som beflitat sig om att sätta sig in i dessa uppsatser och derigenom kommit till någon kännedom om det nya mått- och vigtsystemet.

Det har jemväl talats om, att man i Norge antagit detta nya system och dervid icke mött några svårigheter, oaktadt man der icke hade så lång förberedelsetid som hos oss. Men de af herrarne som känna, huru invecklad och krångligt det mått- och vigtsystem var, som de förut hade i Norge, och huru alla önskade att få ett nytt mått- och vigtsystem, torde utan svårighet inse, att *norrmännen* kunde hafva intresse af att inlära ett nytt system, som i någon mån var bättre än det gamla föråldrade system, som de förut hade. Så har emellertid icke varit förhållandet hos oss. Jag tror att vårt decimalsystem, som icke långt derförut antogs, är af beskaffenhet att vi ännu mycket länge kunnat hjelpa oss fram dermed, och dessutom är detta system mycket enklare, än det för åtskilliga år sedan beslutade metersystemet. Visserligen söker utskottet att lugna oss med den underrättelsen, att man i skolorna beflitar sig om att inlära detta nya system. Men de, som sålunda egentligen få någon inblick i det nya systemet, äro endast omyndiga personer och komma sålunda icke i första hand att taga

Om uppskof med obligatoriska tillämpningen af metersystemet. (Forts.)

befattning dermed, i fall det skall komma att tillämpas så snart som nu är föreskrifvet. Om deremot man bifaller mitt förslag om uppskof med tillämpningen af det nya systemet till början af år 1900, så skulle de, som nu redan i skolorna få lära sig detta system, hinna växa upp och blifva de, som kunde genomföra systemets tillämpning. Dessutom tillkommer en annan omständighet, nemligen att, om detta uppskof medgifves, det icke ligger utom möjlighetens gräns att man under tiden till äfventyrs kunde hitta på något nytt system, och då kunde det ju vara godt att man icke behöft tvingas att lära sig det nu förevarande. Vi veta t. ex. att England, med hvilket land vi hafva våra största förbindelser, icke antagit det nya metersystemet. Nu kunde det ju hända, och det lider ju knappast något tvifvel att icke detta kan inträffa, att nämnda land antager ett nytt system, samt att vi kunde finna oss nödsakade att, med öfvergifvande af metersystemet, öfvergå till samma system, som England komme att följa. I så fall vore det väl bättre att få direkt öfvergå till det systemet, i stället för att vi skola tvingas inlära detta metersystem, som med alla dess tillkrånglade benämningar är af beskaffenhet att man icke kan reda sig dermed. Utskottets ledamöter, som afstyrkt min motion, torde sannolikt vara hemmastadda med det nya systemet, men jag för min del skäms icke för att öppet bekänna min okunnighet i det fallet. Jag tror också att om utskottets ledamöter skulle uppräkna alla dessa krångliga benämningar, såsom decimeter, centimeter, millimeter m. m., så skulle de icke mer än nätt och jemnt reda sig, utan jag tror att de litet hvar blefve yra i hufvudet. Under en resa i min hemort frågade jag mina bekanta om deras åsigter om det nya systemet, och erhöll af nästan hvarenda person, som jag talte vid, det svaret, att man med bäfvan motsåge den tid, då man blefve tvungen att tillämpa detsamma, och att det rent af vore att anse som en olycka, att man fått öfver sig detta nya system. Jag får dock säga, att jag äfven påträffade en person, som förklarade att systemet vore utmärkt och mycket lätt att lära. Jag frågade honom, huru många myriameter lång han var. En myriameter ansåg han vara en sådan obetydlighet, att han behöfde räkna på papper för att kunna säga huru mycket det var. Jag frågade honom vidare, om han visste huru tung han var, och då drog han till med en siffra så stor, att han skulle väga mer än det största linieskepp. Detta var den enda person, som jag hört påstå, att metersystemet var utomordentligt. Jag vill naturligtvis icke säga, att någon af utskottets ledamöter i detta afseende är lika okunnig som han, men om jag skulle fråga en af dem om hans längd eller vigt enligt detta system, tror jag han nästan skulle stå svarslös.

Det kan ju icke sättas i fråga, att jag skall känna till tänkesättet så allmänt i landet, men jag har talat med många om denna sak, och de hafva sagt: för guds skull skjut upp med detta elände; vi blifva olyckliga, om vi blifva tvungna att tillämpa detta från nästa års början. Under sådana förhållanden tänkte jag redan vid riksdagens början väcka motion härom, men som jag hörde att flere af mina kamrater hade samma tanke, brydde jag mig då icke derom, och derför framkom denna motion något sent. Det ligger för öfrigt, såsom jag förut antydt, inom sannolikhetens gräns, att vi hafva ett annat nytt system inom den

tid, till hvilken jag vill uppskjuta metersystemets tillämpning; det vore då godt, om vi icke under tiden skaffat oss nya mått och vigter samt behöft försöka inlära detta metersystem. De fleste skola nog icke lyckas deri, om också de som nu gå i skolan kunna lära sig det; men desse äro ännu icke mogna för det praktiska lifvet och vore troligen äfven mest belåtna med att få denna sak uppskjuten till år 1900.

Om uppskof med obligatoriska tillämpningen af metersystemet. (Forts.)

Jag vill sålunda yrka afslag på utskottets betänkande och bifall till min motion, och jag gör det derför, att jag icke vill taga på mitt ansvar det myckna trassel, de olägenheter och böter, som säkerligen blifva följden af systemets tillämpning från nästa års början.

Herr Thestrup: Jag skall villigt erkänna, att metersystemet medför åtskilliga ganska afsevärda svårigheter, och jag skall gå ännu längre och medgifva att, om jag varit med vid 1876 års riksdag, då frågan om detta systems införande var föremål för Riksdagens behandling, skulle jag intagit samma ståndpunkt, som herr Liss Olof Larsson då intog och fortfarande vidhåller i detta afseende. Sedan emellertid metersystemet blifvit af Riksdag och regering antaget, men den effektiva tillämpningen deraf framflyttats ända till år 1889, anser jag, att vi nu icke hafva något annat att göra än att ställa oss till efterrätteise, hvad Riksdag och regering sålunda sammanstämmande beslutat.

Jag skall villigt medgifva, att för landsbygden och vissa industrigrenar olägenheter vid öfvergången till det nya systemet möjligen kunna uppstå, men det må å andra sidan erkännas att, då det är fråga om öfvergång från ett gammalt till ett nytt system, uppkomma alltid vissa svårigheter, som icke gerna kunna undvikas. Vi hafva helt nyligen i fråga om tullar gått från ett gammalt till ett nytt system och beslutat att industritullar skola införas, ehuru från åtskilliga håll emot vissa af desamma framstälts grundliga och som mig synes äfven befogade invändningar. Vi hafva snart att motse regeringens sanktion å beslutet derom, och ehuru det är visst, att inom åtskilliga grenar af vår industriella verksamhet de nya tullarnes införande motses med oro och bekymmer, har dock ingen af det parti, som jag i detta afseende tillhör, funnit sig föranlåten att väcka motion om uppskof med det nya tullsystemets tillämpning till år 1900; och är jag också fullt förvissad derom, att om en sådan motion framkommit, skulle den hafva inom Riksdagen väckt ett kompakt och berättigadt motstånd och äfven i den ärade motionären i denna fråga hafva funnit en afgjord vedersakare.

Jag tror icke heller, att det är fullt så farligt, som motionären påstår, med bekymret och oron inom landet med anledning af det nya mått- och vigtsystemets införande vid början af år 1889. Ty vore så förhållandet, anser jag att med den långa och rundligt tilltagna öfvergångstid, som på Riksdagens initiativ faststälts innan det nya systemet skulle träda i verket, vi långt förut och icke så här i sista riksdagens elfte timme fått fram icke blott denna motion, utan många motioner i samma ämne. Jag föreställer mig dessutom äfven, att pressen, som är en ganska vaksam och sensibel mätare af den allmänna opinionen inom landet, icke skulle underlåtit att, om så behöfts, framhålla de olägenheter, som det nya systemets tillämpande skulle medföra. Utskottet räknar inom sig representanter för rätt olika landsändar, och derinom

Om uppskof med obligatoriska tillämpningen af metersystemet. (Forts.)

har visserligen upplysning vunnits, att en och annan på landsbygden med oro motser detta nya system, men att man dock är fullkomligt beredd på att mottaga detsamma.

Då jag sålunda icke tror att det är så farligt med svårigheterna, som motionären antager, men deremot, vid det förhållande att inom embetsverken och hos myndigheterna det nya systemet redan ett par år varit infördt, ett uppskof, sådant detsamma af motionären påyrkats, skulle enligt min åsigt medföra mycket stora svårigheter, får jag anhålla, att utskottets afstyrkande hemställan måtte varda af kammaren bifallen.

Herr Hörnfeldt: Motionären kan ju hafva mycket rätt deruti, att detta metersystem ännu icke precis ingått i föreställningssättet hos folket i allmänhet och att det derför vore gagneligt, om med dess tillämpning uppskötes någon tid, men hvad som förvånade mig var, att motionären sjelf erkände, att icke ens han beflitat sig om att sätta sig in i detta system; och detta förvånar mig så mycket mera, som motionären i allmänhet synes hafva en mycket snabb uppfattningsförmåga samt lätt att sätta sig in i förhållandena med afseende på ett annat nytt system, men det kan ju hända, att han tänkt på det andra systemet någon längre tid och anser det mera fosterländskt än detta metersystem.

Den ärade motionären åberopade vidare såsom skäl för ett uppskof, att, om detta system kunde få hvila ännu i 11 år, vore det möjligt att under tiden föreslagits något annat nytt system, och då vore det bra, om vi icke lärt oss detta, utan direkt kunde flytta oss öfver till det nyaste systemet. Ja, detta vore nog godt och väl, men det kunde ju hända, att denne motionär äfven då ville skjuta upp i ännu 11 år, i den tro att man kunde hitta på något ännu bättre. Jag vill då fråga: när skola vi på detta sätt komma in på ett metersystem? Då andra nationer kunnat sätta sig in i dessa förhållanden på ganska kort tid, vet jag icke, hvarför man skall anse svenskarne hafva så trög fattningsförmåga, att de icke kunna lära sig detta system, som skall tillämpas från och med år 1889. Jag tror att, om vi nu åter uppskjuta, skall det för allmänheten hafva samma påföljd, som det haft för motionären, att man aldrig bryr sig om att sätta sig in i detta system.

Jag anser sålunda klokast att nu afslå motionärens förslag och vidhålla hvad statsmagterna redan beslutat.

Herr Liss Ol. Larsson: Då man här fäst sig vid mitt yttrande, att jag icke beflitat mig om att sätta mig in i detta nya system, vill jag förklara, att anledningen härtill är, att jag icke gerna vill egna tid och arbete åt något, som jag icke finner vara förenadt med någon nytta; och jag har från början ansett detta system icke vara till någon nytta, utan tvärtom till skada. Jag torde icke behöfva erinra de äldre riksdagsmännen, huru det gick till, då detta system blef infördt hos oss. Det väcktes en motion i ämnet, och följden deraf blef en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om en utredning. Man ansåg det nemligen icke vara så farligt att begära en utredning, då man i alla

Om uppskof med obligatoriska tillämpningen af metersystemet. (Forts.)

fall hade fria händer att afslå saken, när den kom tillbaka. Några år derefter fick man emellertid en utredning från vederbörande. Då sade man: »ja, det blir nog galet det här, men då vi nu besvärat Kongl. Maj:t med att begära en utredning, så böra vi väl också bifalla saken.» På detta sätt fingo vi detta syndastraff på oss. Jag tror mig också kunna våga påstå, att en stor del af dem, som då voro med om detta systems införande, icke röstade för det derför att de ansågo att det skulle lända till nytta för vårt land, utan endast derför att man besvärat Kongl. Maj:t med att begära en utredning. Emellertid sade man sedan: »Men vetenskapsakademien har ju tillstyrkt systemets antagande, och den måtte väl förstå saken». Ja, så tänkte jag också, men när jag någon tid derefter träffade de personer, som hade haft i uppdrag att göra utredningen, sade de till mig: »Det var rent märkvärdigt att Riksdagen och i synnerhet Andra Kammaren kunde vara med om införandet af ett sådant system, som icke kan blifva till någon nytta för landet, utan kommer att skapa så många olägenheter och medföra så stora kostnader». »Men vetenskapsakademien har ju tillstyrkt saken», invände jag. »Nej», svarade man mig; »vi hafva blott haft till åliggande att visa huru det nya systemet skulle taga sig ut vid tillämpningen och huru det skulle passa in på det gamla, men icke att yttra oss om, huru vida det nya systemet kunde vara nödigt eller nyttigt. Hade vi fått yttra oss deröfver, så hade vi bestämdt afstyrkt systemets införande». Så hängde det i hop med den saken.

Nu säger man, att det vore så godt att taga detta system nu, ty det skall i alla fall icke blifva lättare år 1900. Jag har redan antydt, att det skall vara förenadt med mycket mindre svårigheter att tillämpa systemet år 1900, eftersom den ungdom, som nu får lära sig detsamma, då är mera mogen. Men — säger man — det kan då bli ett ytterligare uppskof, om icke något nytt system kommer under tiden. Ja, det blir då den tidens omsorg, och äfven om detta systems införande då ytterligare skulle uppskjutas, tror jag icke att detta vore någon olycka för landet. När detta system år 1876 antogs, uppträdde jag jemte många andra af kammarens ledamöter och förklarade, att vi icke ville taga ansvaret på oss för systemets införande, och jag har derför velat göra hvad jag kunnat för att bereda ett uppskof dermed till en tidpunkt, då folket må hända skall vara mera moget att taga emot det. Men är kammaren öfvertygad om nyttan af systemet och tror att folket önskar dess införande och är moget derför, så förfaller naturligtvis — icke mitt yrkande, ty vid det står jag fast, utan den af mig väckta frågan om uppskofvet, och jag får liksom hvarje annan motionär nöja mig med hvad kammaren beslutar.

Då jag emellertid icke är öfvertygad hvarken om nyttan eller nödvändigheten af det nya metersystemets införande och tillika tror, att det stora flertalet af folket ännu icke önskar komma i åtnjutande af välsignelsen utaf detta system, så har jag väckt denna motion, och det är till följd deraf som jag nu också vidhåller mitt yrkande.

Häruti instämde herr *Ersson* i Vestlandaholm.

Om uppskof med obligatoriska tillämpningen af metersystemet. (Forts.)

Herr E. G. Boström: Jag beklagar att denn af herr Liss Olof Larsson väckta motion framkommit så sent som nu, ty då metersystemet redan delvis är infördt i landet, går det icke an att gå tillbaka. Men i sjelfva verket är jag ense med motionären deruti att de förmåner, som man trodde sig vinna genom detta system, knappast kunna ernås; ty då metersystemet infördes, hoppades man att äfven få ett gemensamt myntsystem, men denna förhoppning har icke gått i fullbordan. Man trodde, att det franska myntet, franc, skulle göras till myntenhet; det engelska pund sterling är ungefär lika med 25 francs, och Tysklands dåvarande mynt, hamburgermark, motsvarande ungefär 1,33 kronor, var man besluten att lemna för att öfvergå till ett annat myntsystem, som man hoppades få, med francen såsom enhet, men så kom fiendskapen mellan Tyskland och Frankrike emellan, och då beslöt sig Tyskland för den nuvarande marken, som motsvarar ungefär 90 öre. Hade man fått ett gemensamt system för mynt, mått, mål och vigt, så hade det antagna metersystemet varit af något större värde, men nu har man icke fått detta, och derför är denna reform icke så mycket värd. Dock hafva vi i alla fall gått för långt för att vända om, och derför måste jag beklaga, att herr Liss Olof Larssons motion ej förr framkommit, men kan ej annat än nu yrka afslag på hans förslag.

Herr Folke Andersson: Jag är visserligen ingen beundrare af nya »system» i allmänhet och icke heller af det nya metersystemet, men likväl anser jag det vara orätt af herr Liss Olof Larsson att söka göra sig lustig på utskottets bekostnad, derför att utskottet afstyrkt hans motion, då han just sjelf varit med om att antaga detta systems införande, hvilket deremot icke är fallet med någon af utskottets ledamöter, och då torde hånet som han uttalade återfalla på honom sjelf.

Om det nu vore så, som herr Liss Olof Larsson tror, att det vore någon möjlighet att det gamla decimalsystemet skulle kunna bibehållas, så skulle jag vara den förste att instämma i det förslag han nu framstält. Men då någon utsigt härtill numera väl icke torde finnas, har utskottet ansett lämpligast, att öfvergången till det nya systemet sker nu, då vi äro beredda derpå och då ungdomen i våra skolor — så väl folkskolorna som elementarläroverken — får lära sig detsamma. Detta har varit skälet, hvarför utskottet icke kunnat tillstyrka motionärens förslag. För öfrigt tror jag att, om antagandet af metersystemet uppskötes, som motionären föreslagit, ännu i 11 år, svårigheterna vid öfvergången till det nya systemet torde blifva föga mindre år 1900 än nu.

På grund af hvad jag sålunda anfört anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Gumælius: Herr Liss Olof Larsson har bland sina anmärkningar äfven framstält den, att vi kanske ytterligare kunna få något nytt system före år 1900, som var den respittid han ville ha. Detta är väl ändå föga sannolikt, ty metersystemet är så inrättadt, att det, efter jordiskt mått att se, innebär en fulländning inom sig sjelft, och allt tyder ju på, att det skall blifva systemet för måttberäkning på hela jordklotet. Nu gifver jag gerna den ärade talaren på uplandsbänken rätt deri, att det varit önskligt om vi i sammanhang med detta system

äfven fått ett nytt myntsystem; men han skall förmodligen också gifva mig rätt deri, att, när man antagit metersystemet, så skall öfvergången till ett nytt gemensamt internationelt myntsystem derigenom blifva högst betydligt underlättad. Förhållandena kunna gestalta sig så — ehuru de för närvarande icke äro gynsamma — att man genomdrifver ett gemensamt myntsystem — sägom ett francsystem! — åtminstone för Europa och dess grannländer, och då skall utan tvifvel en högst betydlig fördel vara vunnen, om det inom denna krets af länder redan finnes ett gemensamt mått- och vigtsystem af så allmän art som detta.

Om uppskof med obligatoriska tillämpningen af metersystemet. (Forts.)

Herr Liss Olof Larsson, som är känd för att vara ett godt hufvud och en person som kan sätta sig in i åtskilligt, har sagt, att han icke ännu satt sig in i metersystemet. Ja, huru skall han då kunna göra det om 11 år, då han onekligen är äldre? Svider det nu, om han skall söka sätta sig in i systemet, så lär det väl svida ännu mer om 11 år, och så är det med oss andra också; det blir oss, som här sitta, för hvarje årtionde mera svårt. För öfrigt finnes ingen anledning antaga, att vårt folk skall hafva svårare att komma in i detta system än våra närmaste grannar, norrmän och finnar. När de redan börjat tillämpa systemet efter den bestämda och hos dem kortare öfvergångstidens slut, så borde väl vi också kunna hålla hvad som i den vägen blifvit öfverenskommet mellan de begge statsmagterna. Vi måste taga konseqvensen af hvad vi beslutit. Att nu vända går icke an.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen i ämnet slutad. Efter det herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen.

Till behandling förekom vidare konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckta motioner om ändring af §§ 6, 13 och 16 riksdagsordningen.

Förslag till ändring af nu gällande föreskrifter om valkorporationer och representantantal hade framstälts dels i tvenne inom Första Kammaren väckta motioner, n:o 5, af herr *O. Forssell*, och n:o 72, af herr *P. M. Söderberg*, dels ock i tvenne inom Andra Kammaren väckta motioner, n:o 174, af herr *A. P. Lind*, och n:o 175, af herr *A. V. Ljungman*.

Utskottet hemstälde:

1:o) att herr Forssells motion i förevarande del icke måtte af Riksdagen bifallas;

2:o) att herr Linds motion i förevarande del icke måtte af Riksdagen bifallas;

3:o) att herrar Söderbergs och Ljungmans motioner i förevarande del icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

4:o) att Riksdagen deremot måtte till hvilande i vidare grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till förändrad lydelse af

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen. (Forts.)

Riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse:)

§ 6.

Första Kammarens ledamöter skola, för en tid af nio år, utses af landstingen och stadsfullmägtige i de städer, som ej i landsting deltaga. Hvarje landsting och sådan stad, som nu nämnd är, väljer, efter folkmängden inom sitt område, en riksdagsman för hvarje fullt tal af trettiotusen. Går ej folkmängden upp till trettiotusen, väljes dock en riksdagsman.

(Föreslagen lydelse:)

1. Första Kammaren skall bestå af etthundrafemtio ledamöter, hvilka för en tid af nio år utses af landstingen och stadsfullmägtige i de städer, som ej i landsting deltaga. Hvarje landstingsområde och sådan stad, som nu är nämnd, utgör en valkrets, för hvilken, efter folkmängden inom dess område, väljes en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en etthundrafemtiondedel af rikets folkmängd.

2. För valkrets, som har mindre folkmängd än i mom. 1 sägs, väljes dock en riksdagsman.

3. Derest det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadgandena i mom. 1 och 2 bör utses, icke uppgår till etthundrafemtio, skola, för ernående af detta antal, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter det tal, som enligt mom. 1 är bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarne, vara berättigade att hvardera välja ytterligare en riksdagsman.

4. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets, enligt ofvan angifna grunder, eger utse, bestämmes hvart tionde år af Konungen; och skall vid tillämpning af den sålunda fastställda ordningen iakttagas, att inskränkning icke sker i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet.

5. Upphör stad att i landsting deltaga under den tid, för hvilken den af Konungen fastställda ordningen är gällande, inträder stadens rätt att utse riksdagsman dock icke förr än ledighet uppstår i den valkrets, staden förut tillhört.

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen. (Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Domsaga, som, oberäknadt dertill hörande städer, har större folkmängd än fyratiotusen, varde dock af Konungen, så vidt ske kan häradsvis, indelad i två valkretsar, som välja hvardera en riksdagsman.

3. I hvarje stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses en riksdagsman för hvarje fullt tal af tiotusen. Öfriga städer skola första gången af Konungen, och derefter hvart tionde år af kammaren, ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst sextusen och högst tolftusen.

(Föreslagen lydelse:)

1. Andra Kammaren skall bestå af tvåhundratjugufem ledamöter, deraf etthundrafemtio för landet och sjuttiofem för städerna. Dessa ledamöter väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal etthundrafemtio, skola för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän de folkrikaste domsagorna, så vidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal etthundrafemtio, skola, i den mån sådant erfordras, angränsande domsagor, som hafva minsta folkmängd, förenas, två och två, till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en sjutiofemtedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en sjuttiofemtedel af städernas folkmängd. Städer med mindre folkmängd än nu är sagdt ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Indelningen af omförmälda valkretsar så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart tionde år af Konungen.

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen. (Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Den ordning, som sålunda fastställes, vinner tillämpning vid de val, hvilka näst derefter, enligt § 15 mom. 1, skola ega rum. Köping, som erhåller stadsprivilegier, räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landet, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

Slutligen föreslog utskottet,

5:o) att Riksdagen likaledes måtte till hvilande i vidare grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till förändrad lydelse af

Riksdagsordningen.

§ 16.

Valen förrättas — — — — — — — tal af tusen.

I de valkretsar — — — — — — — folkmängden eger.

Kommuner som hafva — — — — — — folkmängden eger.

I stad, som har att ensam sända en eller flere riksdagsmän, förrättas valen omedelbart inför magistraten; och må, der flere riksdagsmän skola utses, staden, på sätt om val till stadsfullmägtige är stadgadt, kunna indelas i valkretsar. I stad, der magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.

Valen förrättas — — — — — — — tal af tusen.

I de valkretsar — — — — — — — folkmängden eger.

Kommuner som hafva — — — — — — folkmängden eger.

I stad, som har att ensam sända en eller flere riksdagsmän, förrättas valen omedelbart inför magistraten; och skall, der magistrat ej finnes, den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.

Stad, som eger välja flere än fem riksdagsmän, skall hvart tionde år af Konungen, på magistratens förslag och efter stadsfullmägtiges hörande, indelas i särskilda valkretsar, med iakttagande deraf att riksdagsmännens antal icke må för någon valkrets öfverstiga fem; egande jemväl sådan stad, som är berättigad utse minst två, högst fem riksdagsmän, att på särskild framställning varda i lika ordning indelad i valkretsar.

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen. (Forts.)

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer
af herr *O. Bergius*, med hvilken herrar *A. Rundbäck* och *S. Engström* instämt;
af herr *E. M. Unger;*
af herr *G. F. Gilljam;*
af herr *N. Fosser;* samt
af herrar *S. F. Norén, I. Månsson, P. Nilsson* i Råby och *P. Pehrsson* i Norrsund.

Punkterna 1—3.

Biföllos.

I fråga om utskottets under *punkten 4* framstälda förslag anförde:

Herr Widström: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på ett tryckfel, som vid betänkandets tryckning insmugit sig. På sid. 17 rad. 8 nedifrån står: tredje mom. i § 13 riksdagsordningen; skall vara: *fjerde* mom. i § *16* riksdagsordningen.

Herr Billing: Detta betänkande har varit till kammarens ledamöter utdeladt under så kort tid, att, äfven om man användt denna tid synnerligen väl, man svårligen torde hafva hunnit sätta sig in i den svåra och magtpåliggande fråga, som i detta betänkande behandlas. För min del har jag verkligen genomläst detsamma med uppmärksamhet och väl funnit, att man är utskottet tack skyldig för det arbete och den möda, som det derpå nedlagt. Men jag har tillika funnit, att tiden varit för kort för att jag skulle så kunna sätta mig in i denna fråga, att jag kan vara beredd att i dag afgifva ett omdöme öfver hvad konstitutionsutskottet tillstyrkt. Jag vågar derför hemställa till kammaren, huruvida kammaren icke skulle vilja återremittera denna punkt äfvensom den följande till utskottet. Jag hemställer derom, derför att Första Kammaren i dag på förmiddagen så förfarit. Enligt hvad för mig från trovärdigt håll uppgifvits, började den förste talaren i ämnet der sitt anförande med att förklara, att han icke haft tid att sätta sig in i betänkandet och att han derför måste yrka afslag på detsamma. I anledning deraf föreslogs från andra sidan, att man borde återremittera ärendet till utskottet, på det att man ej skulle afgifva någon bestämd opinionsyttring mot sjelfva saken, hvilket också blef kammarens beslut i så väl denna som femte punkten. Utan att säga för mycket kan man väl påstå, att detta skedde i akt och mening att ej ingå i någon pröfning af frågan vid denna riksdag. I sjelfva verket finnes också ingenting, som hindrar att frågan kan uppskjutas till nästa riksdag, då den kan komma in vid riksdagens början och man således får god tid att tänka på densamma. Om nu Andra Kammaren icke skulle återremittera ärendet, utan fatta beslut, vare sig detta blir afslag på eller bifall till konstitutionsutskottets förslag, blir utgången i ena eller andra fallet egentligen densamma. Om kammaren afslår förslaget, är frågan för denna gång fallen, och om kammaren bifaller detsamma, är det sannolikt att Första Kammaren kommer att afslå det, och då blir resultatet enahanda.

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen.
(Forts.)

Jag vågar derför anhålla om proposition på återremiss af punkten.

Herr *Werner* instämde med herr Billing.

Herr Ljungman: Då det antagligen blir kammarens beslut att återremittera frågan till utskottet, skall jag be att med anledning häraf få yttra några få ord om ett par oegentligheter, som finnas i utskottets förslag, och hoppas äfven då få yttra mig om både 6 och 13 §§ på en gång.

I de motioner, som under de tre senaste åren i kammaren blifvit väckta om ändring af riksdagsordningens bestämmelser, särskildt i afseende å städernas representationsrätt, hafva förekommit förslag icke blott med hänsyn till att få andra siffror, enligt hvilka denna städernas rätt skulle komma mera i öfverensstämmelse med landsbygdens, utan äfven med hänsyn till önskvärdheten af åtskilliga formella förbättringar och fullständiggöranden af de bestående föreskrifterna. Förhållandet är nemligen, att, då riksdagsordningen skrefs, man icke förutsåg alla de fall, som möjligen kunna inträffa, utan författningen blef litet ofullständig och i ett och annat fall äfven litet otydlig. Ett af de önskningsmål, man genom de under de senaste åren väckta motionerna afsett att vinna, är äfven att perioden för regleringen af småstädernas valkretsar skulle sammanfalla med legislaturperioderna. Så är icke nu förhållandet, och detta medför att af trenne på hvarandra följande regleringsperioder för dessa valkretsar den första blir 12 år, men de två följande blott 9 år. Äfven för Första Kammaren kommer den omständigheten, att man icke i förslaget satt ordet nionde i stället för tionde, att medföra liknande oegentligheter, fast de ej blifva så i ögonen fallande tydliga som för Andra Kammaren. Jag förutsätter att det förslag, som utskottet här framlagt, blifvit stadfäst som grundlag år 1866 och att man således detta år äfven erhöll en reglering för Första Kammarens valkretsar. De personer, som valdes då, stå qvar i 9 år. År 1875 skedde nya val. Då hade den kommande tioårsregleringen icke skett, och de valde skulle således stå qvar till och med år 1884. Då vore ju sålunda 18 år gångna efter den första regleringen, som af Kongl. Maj:t utfärdades, och det vore först vid 1884 års val, som den ordning komme att tillämpas, hvilken Kongl. Maj:t fastställde 1876. Ser man till huru förhållandet skulle gestalta sig för Andra Kammaren, blir det enahanda. Den reglering, som bestämdes t. ex. 1866, gälde till och med 1878, således 12 år eller 4 legistaturperioder. Den reglering, som bestämdes 1876, gälde till och med 1887, således blott tre sådana perioder eller 9 år. Nu kan det ej angifvas någon förnuftig grund, hvarför den ena regleringsperioden skall omfatta 12 år och den andra blott nio. Genom att ändra en enda bokstaf, nemligen ett t till ett n, skulle man slippa ifrån hela denna nog besynnerliga oegentlighet. Jag vill för öfrigt fästa uppmärksamheten på, att orättvisan är mycket större här i utskottets förslag än enligt gällande riksdagsordning. Utskottet föreslår nemligen, enligt 13 § 4 mom. i dess förslag, att den »ordning, som sålunda fastställes, vinner tillämpning vid de val, hvilka näst derefter enligt § 15 mom. 1 skola ega rum».

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen. (Forts.)

Derutaf följer tydligen, att denna ordning icke får tillämpas genast vid de val, som ske efter 15 § mom. 2; och således om Konungen år 1878 velat upplösa Riksdagen, skulle man, enligt utskottets förslag, haft att tillämpa den reglering, som gjordes 12 år tidigare eller 1866. Nu kan jag icke finna att det är möjligt att åberopa något tillräckligt skäl för en sådan oegentlighet, och jag vill derför hoppas, att konstitutionsutskottet nästa gång, det kommer att behandla denna fråga, ändrar ordet *tionde* till *nionde* eller sätter någon annan siffra, som sammanfaller med legislaturperioderna.

Då det vidare i 13 § mom. 4 talas om »köping, som erhåller stadsprivilegier», borde man också ihågkommit sådana städer, som möjligen kunna öfvergå till att blifva landtkommuner, ty slikt låter ock tänka sig.

Herr Liss Ol. Larsson: Jag begärde ordet hufvudsakligen för att instämma med herr Billing, hvilken yttrade just hvad jag ville säga. Jag är nemligen för min del icke beredd att antaga detta förslag såsom hvilande, då jag icke varit i tillfälle att under den korta tid betänkandet varit utdeladt studera frågan så tillräckligt som jag skulle önskat. Om det vore sista riksdagen i en treårsperiod, hade man kanske varit tvungen att, äfven med åsidosättande af andra göromål, sätta sig in i denna fråga, ty annars hade man riskerat att komma in i en ny period innan den blifvit afgjord. Men nu förlorar man ingenting, då ännu två riksdagar återstå i perioden, och då får man, när tiden närmar sig, se till att utskottet åter utarbetar ett förslag, som i så god tid förelägges Riksdagen, att man kan göra de anmärkningar, som möjligen äro befogade. Dessutom har, såsom det nyss upplystes, Första Kammaren redan återremitterat ärendet, och ett bifall i denna kammare skulle således icke tjena till något, lika litet som ett afslag. I båda fallen skulle man blott lägga hinder i vägen för ett blifvande konstitutionsutskott att upptaga frågan eller åtminstone att inkomma med ett sådant förslag, som det nu föreliggande. Om man deremot återremitterar frågan, lärer den väl ej komma före till afgörande vid denna riksdag, och då är konstitutionsutskottet oförhindradt att nästa år upptaga frågan, hvarvid Riksdagen kan komma i bättre tillfälle att begrunda och dryfta denna vigtiga sak.

Mot förslaget sådant det föreligger kunde jag nog hafva åtskilliga anmärkningar att framställa, men jag vågar ej framställa dem nu, emedan jag ej studerat mig så tillräckligt in i ämnet att jag bestämdt vet, om anmärkningarna äro befogade eller icke.

På de grunder jag nu anfört förenar jag mig i yrkandet om återremiss.

Häruti instämde herrar *Cederschiöld*, *Bergman* och *Nyström*.

Herr Rydin: Jag är verkligen i stor förlägenhet i afseende å hvilket yrkande jag skall göra. Jag önskar naturligtvis framgång åt förslaget, men å andra sidan kan jag icke annat än finna det vara af vigt, att ett så genomgripande förslag underkastas en sådan kritik i alla dess delar, att det ej stupar på några små inadvertenser.

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen. (Forts.)

Då jag således anser, att det är af vigt att en grundlig behandling egnas åt detta förslag, har jag ingenting emot en återremiss, utan vill instämma i yrkandet derom. Förslaget har då icke framlagts förgäfves, utan kan blifva till ledning för följande Riksdag med hänsyn till de motioner eller förslag, som då kunna väckas.

Jag instämmer således med dem, som yrkat återremiss.

Herr Thestrup: Jag kan icke neka till att jag funnit mig rätt mycket tilltalad af det sätt, hvarpå innevarande Riksdags konstitutionsutskott sökt lösa den på dagordningen stående frågan om begränsning af representanternas i Riksdagen alltjemt fortgående ökning, en begränsning, som äfven jag för min del anser vara af behofvet påkallad. Genom det sätt, hvarpå utskottet velat fastställa en viss siffra för representantantalet i båda kamrarne synes mig utskottet, utan att hafva öfvergifvit den hufvudprincipen, hvarpå 1866 års riksdagsordning är fotad, hafva åstadkommit en ganska lyckligt afvägd proportion så väl mellan båda kamrarne i deras ömsesidiga förhållande till hvarandra som ock mellan städernas och landets representanter i Andra Kammaren.

Att mot förslaget åtskilliga grundade anmärkningar kunna göras, vill jag icke bestrida, och bland dem särskildt en mot sista momentet af 6:te paragrafen, der det heter: »Upphör stad att i landsting deltaga under den tid, för hvilken den af Konungen fastställda ordningen är gällande, inträder stadens rätt att utse riksdagsman dock icke förr än ledighet uppstår i den valkrets, staden förut tillhört.» Genom ett sådant stadgande komme ju den städerna eljest grundlagsenligt tillkommande rätt att vid riksdagsmannaval deltaga att inskränkas för en tid, som kunde blifva rätt lång. De i många olika rigtningar gående reservationer, som inom utskottet afgifvits af ledamöter från så väl Första som Andra Kammaren, synas mig icke heller ingifva någon förhoppning om frågans lyckliga lösning vid denna riksdag. Den sakrika utredning, som utskottet lemnat, bör dock vid en kommande riksdag för då varande konstitutionsutskott utgöra en mycket god grund för det betänkande, som det då kommer att afgifva.

Jag skall emellertid icke tillåta mig göra något yrkande.

Herr Danielson: Jag vill äfven erkänna, att konstitutionsutskottet gjort ett godt förarbete för lösningen af denna vigtiga fråga, och vill också uttala den förhoppningen, att vi snart måtte komma att få allvarsamt taga denna sak i öfvervägande. Emellertid tror jag, att, då Första Kammaren nu återremitterat den föredragna punkten, det vore bäst om äfven Andra Kammaren, såsom här yrkats, fattade ett liknande beslut, ty det är ju klart, att en så stor och genomgripande fråga som denna icke kan lösas på annat sätt än genom ett godt samarbete kamrarne emellan, och att det bör lemnas åt konstitutionsutskottet, der båda kamrarne hafva sina förtroendemän, att så vidt möjligt är söka sammanjemka de olika meningarna. Hvilket förslag utskottet än kommer att afgifva, skola naturligtvis afvikande meningar alltid komma att förefinnas, ty ett förslag i en fråga som denna kan icke blifva utan anmärkningar, men jag tror dock, att lösningen skall

betydligt underlättas, om vi nu besluta ett uppskof och få frågan så att säga att fundera på till nästa riksdag, då det blifvande konstitutionsutskottet kan komma i tillfälle att på nytt taga frågan i öfvervägande och i god tid framkomma med sitt förslag. Jag vill också tillägga, att de grunder, hvarpå utskottets nu framlagda förslag hvilar, enligt mitt förmenande väl tåla vid att beaktas, och att ett samarbete på dessa grunder icke är att förakta.

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen. (Forts.)

Som saken nu står tror jag, som sagdt, att det bästa vi kunna göra är att återremittera den nu föredragna punkten till utskottet, och derför anhåller jag för min del att få instämma i yrkandet om återremiss.

Herr Thomasson: Ehuru Första Kammaren återremitterat utskottets förslag i denna punkt, och någon utsigt således icke lär finnas för frågans afgörande vid denna riksdag, synes det mig dock vara lämpligt att så allmänt som möjligt uttala sig om det förslag, som af utskottet nu är afgifvet. Jag skall för min del göra det och säga till hvilken uppfattning jag kommit, så vidt som den knappa tiden medgifvit mig att pröfva förslaget.

Det vill förefalla mig som om utskottet på ett ganska lyckligt sätt löst denna svåra och grannlaga fråga. Genom att på sätt utskottet föreslagit begränsa representantantalet skulle man för framtiden förebygga de många och afsevärda olägenheter, som folkmängdens ständiga tillökning annars skulle föranleda, och genom att fixera proportionen mellan landets och städernas representantantal skulle man äfven, om ock icke för all framtid, så likväl för lång tid hafva bragt ur verlden detta tvisteämne mellan land och stad, som eljest ständigt skall återkomma och menligt inverka på våra förhandlingar. Jag menar det tvisteämne, som ligger deri att folkmängden hastigare tillväxer i städerna än på landet. Jag har visserligen man och man emellan hört sägas å ena sidan, att detta förslag inrymmer för stor magt åt städerna, och å andra sidan att det inflytande, som enligt utskottets förslag skulle beredas dem, vore för litet. För stor andel i representationen kan det väl icke gerna vara, då antalet af städernas representanter skulle utgöra endast en tredjedel af Andra Kammarens hela representantantal, det vill säga hälften af landets. Städernas representanter skulle ju, om detta förslag blefve antaget, aldrig kunna genomdrifva ett ensidigt stadsintresse gent emot landets dubbla styrka. Det synes mig icke heller som om förslaget gåfve städerna för litet, ty det motsvarar ungefär hvad som vid det nya representationsskickets införande var åt städerna ämnadt. Om vi representanter från städerna icke mottaga hvad som nu bjudes oss, befarar jag att vi vid ett annat tillfälle skulle få ännu mindre. Det är enligt mitt förmenande en kortsynt politik att icke i tid gifva efter. Den politiska historien, och icke minst erfarenheten från denna kammare, bör hafva lärt oss detta. Om en samhällsklass inom vårt land under det nya statsskicket vunnit mer än den sjelf begärt, mer än den djerfvast drömt, så har detta icke sin orsak deri, att denna samhällsklass från början begärt något orimligt, utan är en följd deraf att motståndarne motsatt sig dess rättmätiga kraf. Felet, om ett sådant är begånget, ligger hos dessa hals-

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen. (Forts.)

starriga, som sagt nej till allt, dessa förblindade, hvilka ingenting lärt och ingenting glömt. Jag har för min del aldrig kunnat vara med om en så beskaffad politik och vill icke heller nu vara med derom. Jag kommer derför att rösta för det nu framlagda förslaget.

Det har nu yrkats återremiss, och det blir väl också resultatet af denna kammares öfverläggning i frågan, men jag hemställer likväl, huru vida det icke vore klokast, om kammaren, derest kammaren gillar hufvudgrunderna för förslaget, ville antaga detsamma till ledning för ett kommande konstitutionsutskott.

Jag tillåter mig derför yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Johansson* i Noraskog instämde med herr Thomasson.

Herr Waldenström från Gefle: Jag skall icke hafva något emot, utan tvärtom instämma i det redan gjorda yrkandet om återremiss, och det så mycket hellre, som Första Kammaren redan förut i dag fattat ett sådant beslut. Men icke förty kan jag icke annat än beklaga, att icke utskottets förslag blifvit i Första Kammaren föremål för någon vidlyftigare diskussion eller, rättare sagdt, någon diskussion alls. Det skulle också vara beklagligt, om diskussionen i denna kammare helt och hållet afstannade. Ty om man också yrkar återremiss af sjelfva betänkandet, så är det dock icke tvifvel underkastadt, att yttranden af kamrarnes ledamöter rörande förslagets positiva innehåll skulle kunna vara af ganska stor betydelse för ett kommande konstitutionsutskott, som finge med denna fråga åter igen att göra.

Jag skall påpeka några saker, som jag tyckt mig finna tarfva en ändring. I förslaget till förändring af § 13 heter det i slutet af 2:dra momentet: »öfverstiger domsagornas antal etthundrafemtio, skola, i den mån sådant erfordras, angränsande domsagor, som hafva minsta folkmängd, förenas, två och två, till en valkrets.» Nu står det i § 16 af gällande riksdagsordning, att »valen förrättas, för landet, inför domhafvanden medelst elektorer» o. s. v. Det hade då varit att vänta, att man i den föreslagna nya lydelsen af § 16 skulle fått se, huru utskottet tänkt sig frågan om valförrättaren. Ty det är uppenbart att, om valet förrättas »inför domhafvanden», och två domsagor skola slås tillsammans, måste i § 16 sägas, hvilken af domhafvandena i dessa domsagor som skall vara valförrättare. Om städerna heter det i § 16: »I de valkretsar, som bestå af två eller flera städer, utses inför magistraten en elektor för hvarje stad och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af femhundra. Dessa elektorer sammanträda till riksdagsmannaval *inför magistraten i den stad inom valkretsen, som största folkmängden eger.*» Det är ett ganska besynnerligt förbiseende, att utskottet, när det läst dessa två moment af 16:de paragrafen, icke funnit sig föranlåtet att föreslå en ändrad lydelse af det första stycket i öfverensstämmelse med den lydelse, som det andra stycket har.

Hvad nu för öfrigt angår frågan om begränsning af representanternas antal så väl i Första som Andra Kammaren, kunna ju icke gerna några några olika meningar finnas angående nödvändigheten af en sådan åtgärd. Jag vill icke heller bestrida, att utskottet möjligen hittat den rätta siffran här vid lag. Hvad jag deremot icke kan rigtigt för-

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen. (Forts.)

ena mig med, det är det förhållande, som utskottet har bestämt mellan representanterna för landet och för städerna i Andra Kammaren.

Jag skall icke inlåta mig alls på den frågan, huru vida det närvarande förhållandet mellan landets och städernas representationsrätt är sådant, att det icke kunde tarfva en ändring, men om man skulle anse detta vara i någon mån orättvist, så bör man dock icke ersätta en orättvisa med en annan. Förlidet år, då frågan om representationsrätten var före här i kammaren, var det åtskilliga talare, som visade, att städernas folkmängd tillväxer i förhållande till landets med den hastighet, att man har att förutse, att inom ett århundrade eller till och med ännu kortare tid städernas folkmängd skall vara lika stor om icke större än landets. Jag hemställer då, om det kan vara rimligt, att riksdagsordningen bestämmer, att landets representanter i denna kammare skola vara dubbelt så många som städernas.

Nu kan man säga, att, om det en gång inträffar, att städernas folkmängd blir lika stor eller större än landsbygdens, så får man ändra riksdagsordningen efter de då blifvande förhållandena. Ja, detta är nog godt och väl, men då man vet, att riksdagsmannavalet på landet helt och hållet ligger i händerna på en enda samhällsklass, som fullkomligt enväldigt dominerar det, är det då att vänta, mine herrar, att denna valkorporation skall lemna från sig den rättighet, som den skulle hafva fått genom antagande af det förslag, som utskottet här framstält? Det är ju vackert tänkt, att denna valkorporation och den deraf framgångna kammarmajoriteten då skall vara så ofantligt liberal och generös, att den går in på en ändring. Men jag hemställer, om det ändå är skäl att sätta så stor lit till ett sådant antagande, att man nu skulle fastslå en sådan proportion emellan städernas och landsbygdens representantantal utan afseende på invånarnes antal inom de respektive områdena. För öfrigt vill jag säga, att en lösning af denna fråga svårligen låter sig göra på ett tillfredsställande sätt utan i sammanhang med en utsträckning af den politiska rösträtten.

Dessutom ber jag att få påpeka ännu en annan omständighet, som torde vara af vigt för frågans rigtiga lösning. Jemte det att landsbygdens representanter här i denna kammare utgöra en mycket bestämd och oöfvervinnelig majoritet, så dominerar landsbygden i sjelfva verket fullständigt äfven valen till Första Kammaren. Landstingen tillsätta Första Kammarens ledamöter, och det är herrarne nogsamt bekant, att uti landstingen hafva städerna fasligt litet att säga i jemförelse med landsbygdens representanter.

Under sådana förhållanden tror jag icke, att man bör uttala ett så alldeles obetingadt loford öfver det sätt, hvarpå konstitutionsutskottet nu försökt lösa denna svåra knut. Jag vill dock visst icke påstå, att man nu här skulle kunna på stående fot lösa den bättre, utan förenar jag mig i deras yrkanden, som anhållit om återremiss.

I detta yttrande instämde herrar *Brodin* och *Wretlind*.

Herr Lyttkens: Herr talman, mine herrar! Jag vill visst icke klandra, att yrkanden på återremiss blifvit framstälda på grund deraf att tiden varit för kort för att man skulle kunnat sätta sig in i ämnet.

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen. (Forts.)

Men jag undrar huru det skall taga sig ut, om konstitutionsutskottet kommer tillbaka redan vid denna riksdag med utlåtande till kamrarne och säger, att det icke funnit andra skäl, hvarför vi återremitterat frågan, än att kamrarnes ledamöter icke haft tid att sätta sig in i ämnet. Jag anser det vara alldeles oegentligt, om man vid en återremiss icke hade andra skäl att framdraga. För min del skulle jag åtminstone vilja ha ett skäl till att göra en återremiss, och jag har också ett sådant. Jag anser nemligen det föreslagna representantantalet vara alldeles för stort. Det kunde mycket väl inskränkas och blifva ett betydligt mindre antal, så att det i Andra Kammaren bestämdes till 150 ledamöter och i Första i proportion derefter. Ty nog kunde man vänta, att 150 kloka och förståndiga personer skulle vara tillräckligt många för att behandla, öfverväga och besluta i alla de frågor, som vi med våra förhållanden här i Sverige hafva oss förelagda. Jag tror fastmera att vi kunna använda vår tid nyttigare än så, att en mängd menniskor sitta här och höra på en mängd anföranden, som många gånger icke innehålla något nytt, utan som endast äro ett återupprepande af hvad andra redan förut yttrat. — Jag anhåller derför, herr talman, om återremiss i syfte att ledamöternas antal i Andra Kammaren måtte bestämmas till 150 och deraf från stad och land samt i Första Kammaren till ett antal, som står i samma proportion till hvarandra som de af utskottet föreslagna proportioner.

Herr Ljungman: Då här nu äfven yrkats *bifall* till detta betänkande, skall jag be att ytterligare få göra några anmärkningar mot den föreliggande 6:te paragrafen. Hvar och en, som med eftertanke genomläser densamma, skall finna att det resultat, som utskottet kommit till, icke fullt motsvarar hvad utskottet sökt att vinna med denna paragraf, sådan den här blifvit affattad. Utskottet har föreslagit, att antalet representanter i Första Kammaren skall begränsas till 150, och angifver sedan den tid, för hvilken Konungen skall bestämma antalet riksdagsmän i hvarje valkrets, till 10 år. Men riksdagsmännen sjelfva väljas för 9 år. Det heter vidare längre ned i paragrafen: »och skall vid tillämpning af den sålunda fastställda ordningen iakttagas, att inskränkning icke sker i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet».

Härutaf följer ganska klart, att då båda perioderna, eller den som afser de 10 år, under hvilka valkretsindelningen skall gälla, och den som afser de 9 år, för hvilka ledamot i Första Kammaren väljes, icke sammanfalla med hvarandra, kan den reglering, som för valen till Första Kammaren blifvit bestämd, komma att tillämpas icke blott 10 år utan ända till 18 år, hvarigenom en eller annan valkrets kan blifva i ända till 8 års tid beröfvad sin tillbörliga rätt. Och jag tror att hvar och en, som vill tänka sig in i detta förhållande, skall finna, att för den händelse man vill begränsa Första Kammarens ledamotsantal till en viss siffra, så blir man också tvungen att antingen verkställa nödig reglering af det antal riksdagsmän, de skilda valkretsarne hafva att välja, hvarje år eller ock begränsa för Första Kammarens ledamöter rätten att utöfva riksdagsmannakallet derhän, att de komma att väljas och i händelse af för tidig afgång ersättas på samma sätt, som

för Andra Kammaren är stadgadt; ty annars blir det väl hardt när omöjligt eller åtminstone förenadt med stora svårigheter att hålla Första Kammarens ledamöter vid den här bestämda siffran.

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen. (Forts.)

Med anledning af herr Waldenströms anförande skall jag be att i hufvudsak få instämma med honom deruti, att om städernas folkmängd ytterligare växer, så att den slutligen öfverstiger landsbygdens, då böra de också hafva rätt att i förhållande dertill få flere representanter än landsbygden. Jag tror att den som i denna fråga träffat det rätta är friherre Louis de Geer, som under debatten vid remissen af en motion i detta ämne vid 1884 års riksdag yttrade i Första Kammaren: »Emellertid är det gifvet, att med en stigande folkmängd någon begränsning förr eller senare måste göras, för att antalet icke måtte växa ut allt för stort, men då detta skall ske, är det efter min uppfattning både enklare och rättvisare att detta sker utan att förändra den grund, som är lagd i riksdagsordningen, utan endast genom att sätta en högre folkmängdssiffra såsom betingande rätt att välja representant»; och att, »om t. ex. för val till Första Kammaren bestämdes, att en ledamot skulle väljas för 40,000, i stället för att nu föreskrifves 30,000 personer, och för städerna t. ex. i stället för 10,000 skulle till Andra Kammaren väljas en för 15,000 personer, eller andra efter behofvet lämpade siffror valdes, skulle antalet riksdagsmän lätt kunna reduceras, så långt man ville». Och utskottet yttrade i sitt utlåtande öfver den då väckta motionen, som gick i samma rigtning som konstitutionsutskottets nu gjorda förslag, att en förändring af riksdagsmännens antal, der den visar sig vara nödvändig, torde »rättast ske genom förhöjning i de folkmängdssiffror, efter hvilka riksdagsmännens antal nu bestämmes», enär »genom en sådan åtgärd vunnes syftet att förhindra det antalet af Riksdagens ledamöter blefve allt för stort, och ett dylikt sätt för begränsningens åstadkommande derjemte egde förtjensten att innebära allenast en jemkning i de för vårt riksdagssätt vidtagna grunder, medan deremot förslaget att en gång för alla bestämma riksdagsmännens antal till en viss siffra innnefattade en väsentlig rubbning i dessa grunder».

Jag skall också be att få fästa uppmärksamheten på, att när man öfvergick från ståndsrepresentationen till det representationsskick, vi nu hafva, så afsåg man hufvudsakligen att man skulle i stället för en på *ståndsintressena* grundad representation få ett representationsskick, bygdt, så vidt möjligt, på *personlighetsprincipen*. Detta skulle man nu alldeles frångå genom att antaga konstitutionsutskottets förslag och öfvergå till en representation, der man sätter landsbygdens intressen mot städernas, och der man fastställer att en viss procent af kammarens ledamöter skulle utgöras af representanter för städerna och en viss procent af representanter för landet, och detta utan att taga hänsyn till huru många personer som bo i städerna och huru många som bo på landet. Detta är ett förhållande af så genomgripande art, att utskottet bort särskildt betona detsamma i motiveringen. Nu har det endast blifvit i korthet omnämndt i en af reservationerna.

Jag inser mer än väl att det måste medföra många olägenheter, om Riksdagen nu bestämmer sig för att antaga ett sådant förslag och derigenom i viss mån återgår till de grunder för representationen, som

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen. (Forts.)

voro gällande före 1866, och jag tror derför, att man tvärtom bör gå fram än vidare på den väg, hvarpå man slog in 1865, så att i en framtid, om än aflägsen, man skall komma derhän att endast *personlighetsprincipen* blir gällande, så att städernas och landsbygdens kommuner icke ställas i någon den ringaste motsats till hvarandra, utan att hvarje kommun, som uppnått en viss folkmängdssiffra, skall erhålla en representant för denna eller för hvarje mångfald af densamma, under det att de öfriga kommunerna efter läge och administrativa förhållanden indelas uti valkretsar med i medeltal samma folkmängd, som fordras för att kommun skall få välja ensam för sig, hvilka valkretsar hvar för sig få utse en riksdagsman.

Men jag medgifver villigt, att det är orimligt att söka nu genast få genomfördt ett sådant förslag. Man måste taga hänsyn till historien, som manar att dylika förändringar böra ske med stor varsamhet.

Herr Petersson i Runtorp: Jag är af samma åsigt som flera andra talare, att denna fråga kommit för sent till Riksdagen. Den är alldeles för vidlyftig för att man skulle kunna lösa densamma i riksdagens elfte timme. Jag har sysselsatt mig med denna fråga förut och har derför någon kännedom om huru den hittills blifvit behandlad. Konstitutionsutskottet har som en allmän egenskap det med sig att aldrig komma fram med något betänkande i dessa frågor förr än i maj månad, man må väcka sin motion så tidigt som helst. Jag tror derför, att, när utskottet fått denna förarbetning, man skall kunna hoppas att nästa gång få fram ett utlåtande så tidigt, att det skall blifva en möjlighet att lösa frågan, förutsatt att man vill hafva den löst. Ty det är alldeles tydligt, att om man vill komma till ett afgörande beslut, behöfver man hafva god tid på sig för att hafva någon möjlighet att få ändradt sådant i utskottsbetänkandet, som i någon mån kan behöfva att erhålla omarbetning. Derför förenar jag mig med dem, som anhållit om återremiss.

Jag skall sålunda icke nu vidare uppehålla mig vid den saken, emedan frågan nog återkommer vid nästa riksdag. Jag skall icke gå in på densamma, ehuru, om tiden tilläte, jag skulle hafva mycket i den saken att säga äfven nu. Jag vill blott svara herr Waldenström på en af honom mycket rigtigt gjord anmärkning, huru det skulle taga sig ut, om städernas folkmängd tillväxte så att den blefve större än landsbygdens. Jo, den saken är mycket lätt att lösa. Vid 1886 års riksdag väckte jag en motion om att det invånareantal, på grund af hvilket riksdagsmän väljas till Andra Kammaren, skulle bestämmas lika för stad som för land. Då är frågan lätt löst och fullkomligt rigtigt löst. Det är deremot högst beklagligt att vi, såsom förhållandet nu ställer sig, skola stå och strida om våra intressen, och att städernas befolkning skall bevaka sina intressen gent emot landsbygden, som skall bevaka sina. Den striden skulle upphöra genom antagandet af min motion. Och för resten är Första Kammaren ju vald på det sättet min motion afsåg. Der väljes en representant för hvarje 30,000-tal menniskor inom valkretsen. Skedde nu valet till Andra Kammaren på samma sätt på hvarje 20,000-tal, så skulle man icke höra vidare talas om städernas och landsbygdens olika intressen. Och så bör det

vara. Det helas välfärd är så väl städernas som landets väl. Och jag får för min del säga, att jag har aldrig här i kammaren betraktat mig som en landsbygdens representant, utan som en representant för den svenska nationen.

Om ändring af §§ 6, 13 och 16 Riksdagsordningen. (Forts.)

Jag har redan förut anhållit om återremiss.

Herr vice talmannen Sven Nilsson: Jag får för min del beklaga, att detta utlåtande kommit till Riksdagen så sent som skett, ty det har vållat för mig, såsom för många andra talare, att jag icke haft någon tid att sätta mig in i frågan så som jag bort för att yttra mig. Jag beklagar det mest derför, att kammaren icke, om den nu står i begrepp att återremittera den, varit i tillfälle att uttala de anmärkningar mot förslaget, som man annars skulle kunnat göra rörande en och annan detalj. Men när man icke haft tid att sätta sig in i förslaget, kan man naturligtvis icke antaga det sådant det är, och det föreligger således intet annat än att återremittera detsamma. Det skulle dock säkerligen vara af stor nytta för ett blifvande konstitutionsutskott, om man nu kunde framställa de anmärkningar, som helt visst kunna göras mot förslaget, i synnerhet derför att vissa detaljer förefalla allt för mycket invecklade. Hr Ljungman har framstält en del anmärkningar, jag kan icke nu säga om alla hafva skäl för sig, men till någon del tror jag dock han har rätt. Hvad jag mest fäst mig vid i detta förslag är, dels att städernas representantantal i Andra Kammaren blifvit föreslaget väl stort, jemförelsevis emot landsbygdens, och dels att antalet ledamöter i Första Kammaren bort bestämmas något mindre. Och vidare anser jag det icke vara välbetänkt att öfverlåta åt Kongl. Maj:t att bestämma öfver valkretsindelningen. Denna rätt har hittills varit öfverlemnad åt Andra Kammaren rörande städerna, och mig veterligen har häraf ingen olägenhet uppstått. Om man derför i stället ville taga steget något längre ut och äfven låta Första Kammaren få samma rätt, skulle det enligt min öfvertygelse kunna ske utan ringaste skada. Jag föreställer mig derför, att, då konstitutionsutskottets uppmärksamhet nu blifvit fäst derpå, det skall, när förslaget återkommer dit, taga en sådan anmärkning under öfvervägande, och jag tror då, att kamrarne hvar för sig skola komma att behålla rätt att bestämma öfver valkretsindelningen, hvilket ju icke kan vara något angenämt göra för Kongl. Maj:t. Om jag haft tid att noggrant genomgå förslaget, skulle jag må hända kunnat göra några flera anmärkningar, men de nu framstälda anser jag så väsentliga, att de icke kunnat stillatigande af mig förbigås. Jag anhåller emellertid om återremiss och anser att förslaget går i den rigtning, att man på detsamma kan grunda en lösning af frågan.

Herr Thomasson: Efter närmare öfvervägande har jag funnit mig böra i sakens intresse återtaga mitt yrkande om bifall till utskottets förslag och ber att få instämma i yrkandet om återremiss.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, blef punkten till utskottet återremitterad.

Efter föredragning af *punkten 5* anförde:

Herr Billing: På de skäl, jag tillåtit mig anföra vid punkt 4 och då Första Kammaren äfven återremitterat denna punkt, anhåller jag, att jemväl 5:e punkten må återremitteras.

Vidare yttrades ej. Punkten återremitterades.

Om bestämmande af en gemensam dag för val af riksdagsman i Andra Kammaren. (Forts.)

§ 6.

Företogs handläggning af konstitutionsutskottets utlåtande n:o 10, i anledning af väckt motion om bestämmande af en gemensam dag för val af riksdagsman i Andra Kammaren.

I detta utlåtande hemstälde utskottet, att förevarande inom Första Kammaren af herr *O. H. Forssell* afgifna motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Deremot hemstäldes i en vid utlåtandet fogad reservation af herrar *O. Bergius*, *V. Lindahl*, *H. Behm*, *S. F. Norén*, *P. Larsson* i Fole, *Ivar Månsson* och *A. Svenson* i Bossgården, att Riksdagen måtte till hvilande i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändring i § 15 mom. 1 riksdagsordningen:

»Val till riksdagsman i Andra Kammaren verkställas andra lördagen i september månad näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.»

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Månsson: Såsom herrarne torde finna af förevarande betänkande, hafva vi varit en del ledamöter i utskottet, som haft en från dess flertal afvikande mening i denna fråga, hvarför vi ock hafva vid betänkandet fogat en reservation med förslag till ändring i detta hänseende, så att man kunde få en gemensam valdag för hela riket. Denna fråga har flera gånger varit föremål för Riksdagens behandling. 1884 beslöt Riksdagen att till en sådan gemensam valdag för landsbygden antaga den andra måndagen i juli, men förslaget, som då blef hvilande, föll dock sedermera vid den slutliga behandlingen på det sätt, att Första Kammaren antog förslaget, men Andra Kammaren förkastade det. Vid sista riksdagen väcktes å nyo förslaget om en gemensam valdag för hela riket. Förslaget vann emellertid icke Andra Kammarens bifall, utan föll hufvudsakligen på den grund, att man deri ville till en sådan valdag bestämma andra måndagen i september. Denna dag ansåg man icke vara rigtigt lämplig, utan kunna föranleda många svårigheter vid tillämpningen, synnerligast derför att då brukar å landet vara tingssammanträden och att i städerna rådstufvurätterna då hafva sina sammanträden. Vi reservanter hafva nu föreslagit den andra lördagen i september, för att man möjligen skulle kunna vinna ett resultat och få en dag, hvarom man kunde ena sig. Man har trott, att denna dag skulle vara fördelaktig och icke stöta på sådana allmänna hinder, som

en måndag, emedan på den förra dagen inga sådana allmänna sammanträden då i regeln hållas vare sig i städerna eller på landet. Synnerligen gynsam skulle dagen vara för Norrland, emedan allmogen der för de långa afstånden vanligen reser redan på lördagen till kyrkbyarne, för att öfvervara gudstjensterna på söndagen. Derför vore den dagen lämplig till riksdagsmannaval. Dessa med flera skäl hafva gjort, att vi reservanter ha föreslagit den andra lördagen i september.

Om bestämmande af en gemensam dag för val af riksdagsman i Andra Kammaren. (Forts.)

Hufvudsakliga skälet, hvarför man måste sträfva efter en gemensam valdag, är att afböja de olägenheter, som kunna uppstå derigenom att valförrättaren utsätter riksdagsmannaval på en dag, då det kan vara åtskilliga möten, såsom torgdagar, remontmöten, konkurssammanträden m. m. Om i lag vore bestämd en viss gemensam valdag, skulle man naturligtvis taga sig i akt och icke utsätta sammanträden till den dagen. Då nu Första Kammaren antagit det förslag, reservanterna här framstält, anser jag det vore väl, om äfven Andra Kammaren kunde förena sig derom, så att man kunde komma till ett resultat i frågan. Jag tillåter mig derför, herr talman, att göra det yrkandet, att kammaren måtte bifalla en sådan ändring i riksdagsordningen, att »val till riksdagsman i Andra Kammaren verkställas andra lördagen i september månad näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla».

Herrar *Svenson* i Bossgården, *Norén*, *Sjöberg*, *Bruse*, *Sundberg* från Vexiö, *Björkman*, *Larsson* i Fole och *Jönsson* i Mårarp instämde i detta yttrande.

Herr Edelstam: Ehuru det förslag, som här framstälts af herr Ivar Månsson, är mycket tilltalande för mig och jag gerna skulle vilja vara med om att instämma deri, så finnes dock en omständighet, som gör att jag tror, att kammaren icke bör antaga detsamma. I sådana domsagor, som äro delade i tvenne valkretsar och der riksdagsmannavalet sker medelbart eller genom elektorer, kunde det nemligen då hända, att domaren icke hade tillfälle förrätta båda valen. Hvem skall då göra det? Då blir det en extra domare, som hofrätten förordnar. I flera domsagor är det ett stort afstånd mellan de platser, der det kan vara fråga om att förrätta riksdagsmannavalet. I Vesterbergslagens domsaga är det sålunda t. ex. 17 mil och i den domsaga, der jag är förordnad till domare, nära fyra mil från det ena tingsstället till det andra. I sådana fall blir det temligen svårt att sätta i fråga att hålla båda valen å samma dag. Det är detta skäl, som gör, att jag tror att kammaren icke bör bifalla reservationen, hvadan jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Billing: Hvad Stockholm särskildt angår, om det har någon betydelse här vid lag, får jag säga, att reservanternas förslag skulle vara mycket olämpligt. Om herrarne gifvit akt på almanackan för detta år, ser man, att andra lördagen i september månad är den 8. Stockholmarne hafva nu en gång sina vanor, och dessa äro sådana, att de i allmänhet icke äro tillgängliga i Stockholm före den 15 september. Nu kan man visserligen säga, att de kunna inställa sig på den dagen, men när i riksdagsordningen nu står föreskrifvet, att riksdagsmanna-

Om bestämmande af en gemensam dag för val af riksdagsman i Andra Kammaren.

(Forts.)

valen skola förrättas inom september månads utgång, och den af reservanterna föreslagna ändringen skulle för större stadssamhällen, särskildt hufvudstaden, medföra bestämda olägenheter, utan att kunna uppvisa några bestämda fördelar, tycker jag icke, att denna grundlagsändring kan anses nödig eller nyttig. Jag yrkar derför bifall till utskottets förslag.

Herr Danielson: Jag för min del hyser den uppfattningen, att det vore mycket önskvärdt att få en gemensam valdag, och jag tror äfven, att den dag reservanterna påyrkat skulle vara synnerligen lämplig. Men det finnes åtskilligt, som gör att man icke är rigtigt på det klara, om det är möjligt antaga reservanternas förslag. Som man vet, förrättas valen dels medelbart och dels omedelbart. Men af förslaget framgår icke fullt tydligt, om man afser att valen skola verkställas eller afslutas den nu afsedda valdagen.

Jag antager, att reservanterna afse det förra, nemligen att sjelfva valen skola börja den dag, som här är föreslagen. Men sedan kommer den af herr Edelstam påpekade svårigheten för valens förrättande, i de fall, der domsagan består af två valkretsar, ty då dessa välja hvar sin riksdagsman, kan ofta inträffa, att domhafvande, som understundom har mycket långt mellan tingsställena, icke sjelf kan hinna hålla valen i båda. Jag undrar, om icke denna omständighet har en ganska stor betydelse för frågans afgörande och gör, att vi böra låta densamma anstå till en kommande riksdag, för att utskottet måtte blifva satt i tillfälle att litet närmare öfverväga förhållandena i nu antydda afseenden. Jag gillar alltså motionens syfte, men anser likväl frågan icke vara så utredd, att man bör fatta beslut i densamma.

Herr Rydin: I likhet med den nästföregående talaren anser äfven jag, att reservationen, såsom den nu föreligger, icke bör af Riksdagen antagas, ty det är otydligt i afseende å huru vida vid medelbara val tillämpning skall gälla valet af elektorer eller valet af riksdagsmän inför domhafvanden. Jag vill vidare fästa uppmärksamheten derå, att denna fråga ganska mycket diskuterades i konstitutionsutskottet, och att den svåraste hållhaken mot förslagets antagande ansågs ligga i de medelbara valen. Gäller den föreslagna bestämmelsen de val, som ske inför domhafvanden, är åter den anmärkningen, som i detta afseende gjordes af herr Edelstam, rigtig, nemligen att i sådana domsagor, som bestå af två valkretsar, domhafvanden ej kan förrätta valen. Dertill kommer dessutom det skälet, att den andra lördagen i september är tagen på en slör. Det kan ju derför hända, att denna dag icke vore så lämplig, och att man vid frågans slutliga afgörande säger, att den dagen icke duger, hvarigenom sedan hela frågan skulle förfalla. Jag tror, att i många hänseenden reservationen icke kan, såsom den är affattad, definitivt antagas, hvarför jag yrkar förslagets ogillande.

Herr Essén: Jag anhåller endast att få tillkännagifva, att den af reservanterna föreslagna valdagen skulle för Göteborg varda i flera hänseenden — ja, nästan i alla — synnerligen olämplig. I allmänhet tror jag, att en gemensam valdag är alldeles onödig för städerna. För landet må den ju vara lämplig.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Efter det herr talmannen framstält propositioner i enlighet med de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs och bifölls konstitutionsutskottets utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 1—26 riksdagsordningen.

§ 8.

Företogs handläggning af statsutskottets utlåtande n:o 55, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster.

Punkten 1.

Bifölls.

I fråga om *punkten 2*, deri utskottet hemstält, att en inom Andra Kammaren af herr *O. H. Ström* väckt motion, n:o 56, om mantalspenningarnes upphörande, måtte af Riksdagen lemnas utan afseende, anförde: *Om mantalspenningarnas upphörande.*

Herr Ström: Statsutskottet har afstyrkt motionen, hufvudsakligen af det skäl, att 1883 års Riksdag beslöt, att mantalspenningarna fortfarande skulle bibehållas; men att 1883 års Riksdag icke tog steget fullt ut och afskaffade alla direkta personliga skatter, som då kunde afskaffas, kan väl ej utgöra något giltigt skäl att framgent bibehålla dessa orättvisa skatter, som tyngst drabba samhällets mera obemedlade medlemmar och hvilka skatter enligt skatteregleringskomiténs yttrande äro de råaste och tillhöra staternas barndom.

Utskottets åsigt att mantalspenningarna böra bibehållas, enär de, mer än de flesta andra skatter ingått i det allmänna medvetandet, så att de kunna sägas vara af det stora flertalet skattdragande uppfattade såsom ett uttryck af det aktiva medborgarskapet, kan jag ej dela. Jag tror tvärtom, att bibehållandet af mantalspenningarna kommer att nära medvetandet om, att det ej är rätt beställt i samhället, då den mindre bemedlade skall betala en direkt skatt med samma belopp som millionären. Jag anser derför, att äfven klokheten bjuder, att undanrödja detta missförhållande.

Man har sagt, att direkta personliga skatter icke utgöra någon nämnvärd afgift, men, om man sammanlägger dessa skatter, uppgå de till ett för den mindre bemedlade ej obetydligt belopp. Så utgör för

man och hustru mantalspenningarna	kr. 0,60
personliga sjukvårdsafgiften	» 0,75
personliga folkskoleafgiften	» 0,75
personliga eller matlagsafgiften till presterskapet, i många församlingar	» 2,00
(i några församlingar utgår afgiften för torpare med ända till 6 kronor);	
sålunda tillsammans	kr. 4,10,

Om mantalspenningarnes upphörande. (Forts.)

ett ej obetydligt belopp för den, hvars inkomster för hela året ofta ej uppgå öfver 300 kronor. Då genom nu införda tullar på de mindre bemedlades oundgängligaste lifsförnödenheter de indirekta skatterna för dessa mindre bemedlade blifvit betydligt förhöjda, men deremot rösträttens utsträckning blifvit afslagen, synes mig, att Riksdagen borde öfva åtminstone så mycken rättvisa mot de under strecket stående, att Riksdagen afskaffade en orättvis direkt skatt, som mest drabbar dessa politiskt omyndige, och detta så mycket mer, som vid 1890 års början, då, om mantalspenningarna nu afskaffades, beslutet derom skulle träda i kraft, så stort öfverskott torde finnas i statskassan, att mantalspenningarna blifva öfverflödiga.

Att mantalspenningarna äro orättvisa, har statsutskottets högt ärade vice ordförande sjelf medgifvit vid 1884 års riksdag, då fråga sist förevar om deras afskaffande.

Beträffande det skälet, som utskottet anfört för afslag, att mantalspenningarna i väsentlig mån ligga till grund för en stor del för en lång tid gällande löningsöfverenskommelser likasom i öfrigt afgifter af flerahanda slag, så tager jag för gifvet, att, om Riksdagen skulle besluta mantalspenningarnas borttagande, Kongl. Maj:t af sig sjelf nog skulle utfärda eller för Riksdagen till antagande föreslå en förordning af innehåll, att de afgifter, som hittills utgöras enligt gällande bestämmelser om mantalspenningar, fortfarande skola utgå efter samma bestämmelser.

Då sålunda icke något hinder ligger i vägen för mantalspenningarnas afskaffande, får jag på de skäl, som jag i motionen och nu framhållit, hemställa, att kammaren, med afslag å utskottets förslag, ville bifalla motionen, hvarå jag, herr talman, anhåller om proposition.

Häruti instämde herr *Nydahl.*

Herr Liss Olof Larsson yttrade: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets betänkande på de af utskottet anförda skäl. Mantalspenningarna, om hvilkas afskrifvande här är fråga, uppgå icke till mer än 40 öre för man och 20 öre för qvinna, och denna ringa afgift är den enda, som de ifrågavarande personerna betala till staten. Dessutom ega ju kommunerna obegränsad rätt till afkortning af denna utskyld. Debiteringen deraf skall underställas kommunalstämmans pröfning, och i de fall, der kommunalstämman finner skäl dertill, kan afkortning ske. Då nu kommunerna hafva denna rätt, synes det mig, som om man saklöst kunde bifalla utskottets förslag, hvarom jag också anhåller.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Slutanmälan.

Lades till handlingarna.

§ 9.

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken.

Slutligen föredrogs Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utskotts utlåtande n:o 11 (i samlingen n:o 33), i ärende angående väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande för Riksdagen af förslag till sammanslagning af post- och telegrafverken.

Sedan herr *P. Waldenström* från Gefle uti en till utskottet hänvisad motion (n:o 169) — med åberopande i afseende å motivering af en utaf herr Cl. Adelsköld vid innevarande riksdag inom Första Kammaren väckt motion, n:o 37 — föreslagit, att Riksdagen behagade besluta i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t till nästa Riksdag inkomma med proposition om sammanslagning af post- och telegrafverken; samt utskottet i utlåtande n:o 3 hemstält, att Andra Kammaren ville, i anledning af berörda motion, besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, så fort ske kunde, låta utarbeta och Riksdagen föreläggas förslag till post- och telegrafverkens förenande under en gemensam styrelse, så hade Andra Kammaren vid föredragning af detta utlåtande den 17 sistlidne mars till utskottet återförvisat ärendet för förnyad behandling; hvarefter kammaren den 20 i samma månad, efter föredragning af Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 138, innefattande delgifning af sistnämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af herr Adelskölds ofvanberörda motion, hänvisat äfven detta ärende till behandling af utskottet.

Den af Första Kammarens tillfälliga utskott i dess ofvanberörda utlåtande n:o 4 gjorda hemställan, hvilken blifvit af nämnda kammare godkänd, öfverensstämde ord för ord med den hemställan, som upptagits i det återremitterade utlåtandet, och hemstälde Andra Kammarens tillfälliga utskott i sitt nu föreliggande utlåtande, att Andra Kammaren behagade instämma i Första Kammarens beslut.

Herr Ljungman erhöll ordet och yttrade: Det var med en viss förvåning, jag såg detta betänkande framkomma. Det är ett af de märkligaste jag sett under den tid jag varit riksdagsman. Utskottet har nemligen med anledning af frågans återremitterande endast upptagit ett par af de ganska talrika skäl, som anfördes här i kammaren vid frågans första behandling, men lemnat allt det väsentligaste, allt det hufvudsakligaste utan något det ringaste afseende. Jag vill emellertid med anledning af utskottets anmärkning i fråga om den gemensamma omröstningen om telefonskatten påpeka, att, då Andra Kammarens beslut i sin helhet icke kunde blifva föremål för votering, kammarens åsigt icke heller kunde vinna i nämnda omröstning, men oafsedt detta finner jag icke några ytterligare skäl vara af utskottet anförda, som kunna rubba den uppfattning i ämnet, jag uttalade, då frågan förra gången var före i kammaren. Då förslaget om telefonskatten förfallit, har ju ock upphofvet till motionen och behofvet af dess bifallande försvunnit. »Mohren har gjort sin tjenst, mohren kan gå». Hade utskottet deremot tagit hänsyn till de under diskussionen vid återremissen anförda skälen, hade utskottet väl svårligen kunnat komma fram med den hemställan, för hvilken det nu för andra gången bestämt sig. Särskildt förefaller

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

mig märkvärdigt, att utskottet icke nämnt något om hvad då anfördes beträffande frågans betydelse såsom *statsregleringsfråga*, eller huru vida det är meningen, att telegrafverket skulle få uppäta postverkets inkomster, eller om det förstnämnda verket fortfarande skulle hafva skilda räkenskaper och egen ekonomi för sig. Icke heller har utskottet haft ett ord att säga med hänsyn till hvad i öfrigt anfördes mot utskottets förra betänkande och särskildt deremot, att utskottet i sjelfva verket icke begärt en utredning af hufvudfrågan, nemligen telefonfrågans förhållande till telegrafverket, utan endast, att Kongl. Maj:t måtte, så fort ske kunde, framlägga förslag till post- och telegrafverkens förenande under en gemensam styrelse. Jag skall dock åter upptaga den frågan och i detta hänseende lemna några ytterligare upplysningar till de förut meddelade.

Det ligger i sakens natur, att, då man begär endast att ett förslag skall framläggas till gemensam styrelse för de båda verken, utan att antyda, om man önskar något vidare med hänsyn till de omständigheter, af hvilka motionen blifvit framkallad, det kan vara skäl att se till, hvad vinsten skulle blifva af en sådan gemensam styrelse. Man har härvid åberopat Tysklands förhållanden, och jag skall derför redogöra för, huru det tyska rikspostamtet är organiseradt. I spetsen för verket står en statssekreterare, som är medlem af förbundsrådet. Rikspostamtet är indeladt i tre afdelningar, hvardera under sin särskilde chef, nemligen afdelningen för postärenden, afdelningen för telegrafärenden och afdelningen för gemensamma förvaltningsärenden. Statssekreteraren åtnjuter en aflöning af 24,000 riksmark samt disponerar öfver ett särskildt hus för sin embetsvåning och sitt kansli. Afdelningscheferna uppbära 15,000 mark och hafva fri bostad. Statssekreterarens kansli utgöres af två rådsledamöter, två expeditionssekreterare och två postsekreterare. Afdelningarna inom rikspostamtet utgöras, förutom cheferna, i första afdelningen af sex föredragande rådsledamöter, en ständigt adjungerad ledamot och en expeditionssekreterare, i andra afdelningen af sex föredragande rådsledamöter, en ständigt adjungerad ledamot, en ombudsman, två telegrafföfveringeniörer, en expeditionssekreterare och en byråassistent, och i tredje afdelningen af sju föredragande rådsledamöter, tre ständigt adjungerade ledamöter, ett byggnadsråd och en expeditionssekreterare. Rikspostamtets byråer äro numera till antalet 20, nemligen räkenskapsbyrån med en ordinarie personal af 13 tjenstemän, personalbyrån med 13, byggnadsförvaltningsbyrån med 8, tekniska byggnadsbyrån med 3, författningsbyrån med 15, kursbyrån med 17, utländska byrån I med 17, utländska byrån II med 4, statistiska byrån med 8, hemliga registraturbyrån I med 17, hemliga registraturbyrån II med 5, hemliga kansliet med 24, telegraftrafikbyrån med 9, tekniska telegrafbyrån med 5, telegrafbyggnadsbyrån med 6, byrån för telefonväsendet med 5, ingeniörsbyrån med 3, tidningsbyrån med 9, postanvisningsbyrån med 3 och postförrådsbyrån med 2 tjenstemän, eller tillsammans 186 tjenstemän. Dertill komma: generalpostkassan med en ordinarie personal af 16 tjenstemän, telegrafapparatverkstaden af 2 och rikstryckeriet af 13 tjenstemän. Post- och telegrafväsendets förvaltning inom de särskilda distrikten handhafves af 40

öfverpostdirektioner, hvarunder lyda postkontor, telegrafstationer och poststationer.

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

Det är en kolossal institution, men såsom post- och telegrafverkens ställning är i Tyskland, så kan det likväl bära sig. Post-, telegraf- och telefonväsendet äro der monopoliserade i statens hand, och det är endast i undantagsfall medgifvet, att enskilde få ombesörja s. k. stadspost, liksom ock telegrafverksamhet blott på grund af koncession får utöfvas af de enskilda jernvägarne, hvilkas antal för öfrigt icke är stort. Der har det för den skull varit möjligt att sammanföra inrättningarna för både post, telegraf och telefon, och detta gör, att man kan använda fasta tjenstemän i mycket vidsträcktare omfattning och äfven å mindre betydande orter, än det är möjligt i ett glest befolkadt land som vårt, der största delen af telefonverksamheten befinner sig i enskildes händer. En stor mängd poststationer skötas här i Sverige icke af fasta tjenstemän, utan af handlande, folkskolelärare, fruntimmer o. s. v. mot en ofta mycket ringa aflöning. Så är äfven fallet med de flesta åtminstone af statens telefonstationer, hvilka i regeln icke skötas af fasta tjenstemän. Beträffande telegrafstationerna af 2:dra och 3:dje klassen, så få kommuner eller enskilde bestå dem lokaler och lemna dem garanti för att uppbörden icke understiger ett visst minimibelopp, och hvad som brister i detta för stationens underhåll och drift nödiga belopp, få de garanterande betala. Genom föreningen af de båda verken skulle tvifvelsutan förändrade förhållanden inträda härutinnan, för den händelse man nemligen också ville i större omfattning sammanföra de nu skilda post- och telegrafanstalterna, och är det synbarligt att föreningen i sådant fall skulle medföra ett helt annat och vida sämre ekonomiskt resultat än det åsyftade. Detta allt utgör sålunda ett vigtigt inlägg mot föreningen, men att åtskilligt i afseende på kostnaden för verken eller för enskilde äfven kan vinnas genom föreningen, vill jag icke helt och hållet bestrida. Men det vigtigaste är, att hos oss i mångfaldigt högre grad än i andra länder den enskilda telefonverksamheten konkurrerar med statens både telegraf- och postverk. I Mälareprovinserna, Småland, Vester- och Östergötland är landet öfverspunnet med enskilde tillhöriga telefonnät, som vålla, att man der kan meddela sig med hvarandra på långa afstånd utan att begagna vare sig telegrafen eller posten. I Tyskland är telefonväsendet också ganska utveckladt, men der har staten tagit det om hand, och en afgift för begagnandet af dessa förbindelser uppbäres af staten, hvarigenom konkurrensen med post- och telegrafverken motväges. Men med våra förhållanden i Sverige kunna vi icke använda den tyngre, mer byråkratiska organisation, som Tyskland har, och hvilken der uppbäres af den i statens hand samlade och från enskildes konkurrens fria post-, telegraf- och telefonverksamheten.

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att hvad som begäres i den föreslagna skrifvelsen icke är en omorganisation af utan endast en gemensam styrelse för de båda verken. Hade deremot utskottet eller motionären begärt *en fullständig utredning af den föreliggande frågan i hela dess omfattning*, skulle jag icke satt mig deremot, men jag måste göra det nu, då skrifvelsen endast afser att föreskrifva regeringen en enda detalj. Intet hade heller varit att invända mot en skrif-

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

velse med begäran om utredning af orsakerna till de svårigheter, telegrafverket iråkat, och huru vida besparingar vore möjliga genom den ifrågasatta föreningen af de båda verken. Det är alldeles klart att, som förhållandena nu artat sig, är det regeringens pligt att vårda sig om frågans bästa lösning, och regeringen kan icke låta förhållandena fortfara som förut från det ena året till det andra. Aflåta vi nu en skrifvelse, som endast berör den obetydliga detaljen om styrelsernas förening, så kan regeringen taga oss på orden och framlägga förslag till en kostsam styrelse efter tyskt mönster, och vi kunna då icke gerna nästa år afsända en fullständig skrifvelse i saken med anledning af statsregleringspropositionen. Det torde under sådana förhållanden vara klokare att vänta, och det borde icke finnas någon tvekan hos kammaren att behandla detta ärende på samma sätt som kammaren redan förut behandlat två andra frågor, nemligen låta ärendet tills vidare hvila och uppskjuta aflåtandet af den i motionen begärda skrifvelsen till en lämpligare tidpunkt. Jag skall be att få påminna herrarne om, att man vid behandlingen af frågan om grundskatternas afskrifvande beslöt att afvakta ett lägligare tillfälle för den tillämnade skrifvelsens aflåtande, och att förhållandet var detsamma med frågan om förändringen i banklagstiftningen.

Jag vill emellertid ytterligare anföra ett skäl, nemligen att denna fråga har en obehaglig personlig sida. Då det först började gå hett till i striden mellan de olika tullpartierna, förklarade tullskyddsfienderna, såsom bekant, att näringarna i stället för tullar skulle komma i åtnjutande af billigare samfärdsmedel, och man begärde hos jernvägstrafik- och telegrafstyrelserna en nedsättning i deras taxor, hvilken begäran åtföljdes af mycket häftiga anfall uti tidningspressen. Detta ledde också till en sådan nedsättning, hvad jernvägarne beträffar, men när detta väl skett, egde märkligt nog vid den kommande riksdagen en interpellation i denna kammare rum från en framstående frihandlare, dervid åtgärden klandrades, emedan den komme att kosta statsverket flera hundra tusen kronor om året och sålunda på allmän bekostnad beredt en fördel åt vissa delar af riket och väl äfven åt enskilda personer, som mycket anlita statens jernvägar. Sådana anfall rigtades också mot telegrafstyrelsen och tyckas slutligen skola äfven de röna framgång. Vi veta också, att vid denna riksdag, sedan nu föreliggande motion blifvit väckt, konstitutionsutskottet inkom med sitt ganska märkliga déchargebetänkande, hvilket åter framkallade motioner, hvari föreslogs, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla, att postverket måtte skyddas mot den enskilda konkurrensen från s. k. stadspost. Detta allt ledde till, att äfven generalpoststyrelsen ingick till Kongl. Maj:t med en dylik begäran, och båda kamrarne biföllo en skrifvelse till Kongl. Maj:t i samma syfte. Redan 6 år tidigare, eller 1882, hade emellertid en liknande skrifvelse ingått från telegrafstyrelsen till regeringen, hvilken ty värr lemnade densamma utan afseende, så att någon tillräcklig åtgärd icke vidtogs, och styrelsen upprepade derför sin begäran, om än under olika form, flere gånger. Styrelsens hållning förorsakade missnöje hos de enskilda telefonbolagen, och den, som ser närmare på saken, skall finna, att det var detta missnöje med styrelsens sträfvanden att utverka nödigt skydd åt telegrafverket mot

konkurrensen från de enskilda telefonbolagen, som i förening med propositionen om telefonskatten framkallade motionen och en mängd häftiga anfall i tidningarna samt slutligen äfven en här i kammaren utdelad broschyr med titeln: »*Gåsen på Kapitolium, eller huruledes telegrafstyrelsen en gång räddades vid telefonens rysliga och grymma anfall.* Stockholm, tryckt hos Rudolf Wall, 1888.» Herrarne kunna af titeln förstå innehållet. Jag vill fästa uppmärksamheten på, huru vida det vore lämpligt att under sådana förhållanden, och då saken i viss mån har en obehaglig karakter, *nu* aflåta en skrifvelse, som i sjelfva verket icke innebär mer än en begäran, att Kongl. Maj:t skulle ersätta chefen för telegrafstyrelsen med en under poststyrelsen subordinerande öfverdirektör eller dylikt. Genom att man nu vill begära något helt annat än 1880, får frågan också en annan pregel, än den då hade.

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

Jag får derför hemställa till kammaren att i detta fall likasom förut, då fråga var om skrifvelse rörande förslag till banklagstiftning och grundskatteafskrifning, låta saken bero till ett kommande år, då man kunde hafva större anledning att aflåta en skrifvelse och större material till densamma i en kongl. proposition och då man sett, huru vida den nya regeringen kunnat lösa de svårigheter, hvari telegrafverket för närvarande befinner sig till följd af konkurrensen från de enskilda telefonanläggningarna.

Herr talman! Jag yrkar afslag å utskottets föreliggande betänkande.

Herr *Redelius* instämde med herr Ljungman.

Herr Danielson: Jag tror äfven, att man bör betänka sig något mera, innan man affärdar den skrifvelse, som utskottet föreslagit, och jag kan icke annat än dela herr Ljungmans åsigt, att tidpunkten dertill nu är olämpligt vald. Man ser, i hvilken utveckling telefonväsendet är stadt och hvilka åtgärder telegrafstyrelsen nödgas vidtaga, hvarför man bör afvakta ett mera fortgående på detta håll. Man ser ock, att postverket har ju rätt mycket att göra, och jag tycker då, att, om vi skulle hafva en chef för alla dessa verk, telegraf, telefon och post, skulle han få mycket mera att göra, än hvilken departementschef som helst. Vi hafva äfven hört klagas, att i civildepartementet finnas så många ärenden att handlägga. Kanske ett och annat är af större och mera genomgående beskaffenhet än dessa, men här skulle nog blifva många fler, det är min öfvertygelse. Skall man hafva en chef, bör han väl ej vara så mycket sysselsatt, att han ej kan leda och öfverse det hela. Då nu denna skrifvelse endast innefattar begäran om erhållande af en gemensam styrelse för båda verken, så tycker jag att det är väl knapphändigt. Jag har trott, att man kunde någorlunda se tiden an ännu, och inskränker mig derför att i korthet instämma med herr Ljungman i hans yrkande på afslag å utskottets hemställan.

Herr Widström: Då man läser detta betänkande, finner man icke några nya skäl anförda utöfver hvad som i utskottets förra betänkande var andraget. Vid sådant förhållande finner jag mig föranlåten att nu endast, under åberopande af de skäl, jag vid frågans förra behand-

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

ling i kammaren anförde mot det då föreliggande betänkandet, yrka afslag äfven å hvad som i nu förevarande betänkande blifvit anfördt och hemställdt.

Herr Carl Ifvarsson: Något egendomligt är det, att man icke hört någon af utskottets ledamöter uppträda i denna fråga. Det är klart att de, som behandlat ärendet inom utskottet, hafva bättre reda på detsamma än någon af oss andra, emedan de hafva satt sig mer in i det. Det kan dock icke hindra mig att yttra några ord.

Jag anser icke, att någon fara ligger i ett afslag, om det uppfattas på det sättet, att man endast vill uppskjuta frågans afgörande, men jag fruktar, att, om man afslår denna framställning, det skall då anses, som om man ej önskade en sammanslagning af post- och telegrafverken. Min åsigt i frågan är nu densamma som förut, nemligen att om man vill tänka på att få någon lindring i utgifterna för posten och telegrafen, så är första vilkoret, att man gifver de båda verken en gemensam styrelse. Genom en sådan åtgärd kunde nemligen anordningarna blifva bättre än hittills. Afslår man åter detta — och det skulle, såsom jag sagt, tagas som ett bevis på, att man icke önskade sammanslagningen — tror jag, att man handlar illa.

Hvad beträffar förhållandena med post- och telegrafväsendet inom Tyskland och de stora apparater man der för ändamålet har, kan allt det der icke passa in på våra små förhållanden, ty om det behöfs många för att förestå telegrafen och posten der, så är det derför, att Tyskland är ett stort land med helt andra förhållanden än hos oss. För oss, som lefva i ett litet land och hafva små affärer, både staten och de enskilde, behöfvas väl icke lika stora apparater som för dem. Således bör man icke utgå från den synpunkten, att det behöfdes flere tjenstemän, om verken sammanslås under en styrelse, än vi nu hafva. Men låt vara, att tjenstemännen icke blifva färre utan lika många, så blir det i alla fall bättre, om det ordnas till ett helt; deraf kan en mängd fördelar uppstå. Jag anser derför betänkligt att afslå det föreliggande förslaget, just derför att jag tror, att det skulle uppfattas som om man icke önskade denna reform, som man länge eftersträfvat och som äfven är värd att eftersträfva. Låt vara att telefoninrättningen nu kommit till. Det är väl icke omöjligt, att äfven den kan sammanslås med posten och telegrafen, eller att alla tre verken kunna förenas, hvaraf naturligtvis skulle följa behofvet af en ny lagstiftning rörande deras verksamhet. För min del kan jag icke se annat, än att det vore olämpligt att nu afslå utskottets framställning, i synnerhet som Första Kammaren antagit densamma.

Hvad åter denna fråga kan hafva för sammanhang med tullfrågan och andra omständigheter, vet jag icke. Jag kan heller icke se, att den bör hafva sammanhang med andra frågor än dem, som här föreligga.

Oaktadt jag vet, att det icke betyder mycket, anser jag mig dock hafva bort uttala min mening, att det är klokast att antaga utskottets förslag, hvartill jag derför yrkar bifall.

Häruti förenade sig herrar *Larsson* från Upsala och *Jakobson*.

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

Herr Essén: Herr talman! Jag vill desto mindre besvära motståndarne till utskottets förslag eller kammarens öfrige ledamöter med någon polemik i afton, som den föregående ärade talaren i väsentligmån bemött de invändningar, som blifvit framstälda. Jag skall endast tillåta mig att i största korthet framhålla ett par omständigheter, som, så vidt jag kan förstå, icke blifvit rigtigt beaktade i detta ärende.

Jag ber då att först få fästa uppmärksamheten derpå, att det ingalunda är fråga om att i dag i kammaren fatta beslut om post- och telegrafverkens förening. Det gäller helt simpelt att besluta, huru vida Riksdagen skall till Kongl. Maj:t framställa anhållan om ett *förslag* rörande en sådan förening. Ser jag nu på, huru ärendet af Kongl. Maj:t behandlats vid de särskilda tillfällen under sistförflutna 20 åren, som regeringen haft anledning att taga befattning dermed, kan jag icke sluta till annat än att ett sådant förslag, om det af Riksdagen begäres, icke är att motse förr än om två eller tre år. Om och när Kongl. Maj:t således behagar framlägga förslag i ämnet, så får ju Riksdagen tillfälle att med hänsyn till de omständigheter, som då förete sig, de förhållanden, som då föreligga, pröfva, huru vida Riksdagen vill godkänna förslaget, såsom det är, eller i någon annan form eller alls icke godkänna det. Kammaren behagade alltså finna, att här icke kan vara tal om något obetänksamt beslut. Men väl yrkar man å motsidan frångående af en princip, fastslagen af Riksdagen sedan 20 år tillbaka.

Vidare hafva vi frågan om post- och telegrafverkens räkenskaper. För min del kan jag icke alls begripa, hvarför dessa räkenskaper, äfven om posten och telegrafen förenas under en gemensam styrelse, skulle på något sätt behöfva sammanblandas. Hvarför skola icke räkenskaperna då kunna föras särskildt lika väl som förut? Och då så naturligtvis alltid kommer att ske, kan det aldrig komma i fråga, att telegrafverket skulle, såsom det sagts, äta upp hvad postverket förtjenar. Betänkligheten i detta afseende torde således ej väga synnerligen mycket.

Nu vill jag gerna medgifva det vara möjligt och sannolikt, att verkens centralförvaltning här i hufvudstaden icke blir så mycket billigare genom den ifrågasatta föreningen. Men jag tror icke, att det kan förnekas, att en mycket stor besparing måste åstadkommas genom förening af en 50 eller 60 eller kanske ändå flere post- och telegrafstationer i orterna. Generalpoststyrelsen har, såsom herrarne veta, sagt, att föreningen skulle kunna åvägabringas på *minst* 50 ställen. Telegrafstyrelsen har inskränkt sig till omkring 30. För min del tror jag visst icke att det är för mycket att säga 50 eller 60. Att härigenom skall uppstå besparing, tycker jag är alldeles sjelfklart, ehuru det är omöjligt att uppgifva någon siffra i det hänseendet. Men jag bryr mig dock icke så mycket om besparingen, huru vigtigt detta moment än är; jag tänker mera på allmänhetens fördel och det gagn, som den kan få af en sådan förening af de mindre post- och telegrafanstalterna. Nu, såsom herrarne veta, är telegrafstyrelsen tvungen att draga in den ena telegrafstationen efter den andra i följd af förlust å rörelsen derstädes. Om nu, i stället för dessa till allmänhetens skada och förargelse vidtagna indragningar af så välbehöfliga kommunikationsmedel, man vinner, att öfver allt, der det behöfves, man får en post- och telegrafanstalt eller post- och telefonanstalt i samma lokal och

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

skött på behörigt sätt af en och samma person, så kan jag icke finna annat, än att det vore något önskvärdt. Och att en sådan förening af post- och telegrafanstalter i orterna icke kommer till stånd, förrän post- och telegrafverken komma under gemensam styrelse — detta, mine herrar, är icke ett löst antagande, utan det är ett af erfarenheten fullkomligt bekräftadt sakförhållande.

För öfrigt torde väl icke kunna nekas, att här är frågan om en förenkling i förvaltningen, en minskning i tjenstemännens antal. Generalpoststyrelsen har i ett af sina sakrika utlåtanden — jag vill inom parentes säga, att jag har all anledning antaga, att poststyrelsen fortfarande är af samma mening som då den afgaf sitt sista yttrande i frågan — framhållit, huru önskvärdt det är att kunna minska antalet af dessa synnerligen svagt eller otillräckligt aflönade tjenstemän. Nu föreligger här, jag upprepar det, ett förslag, som går i det syftet att förenkla en förvaltning och minska antalet tjenstemän; och jag vill tro, att det ej finnes många inom kammaren, som icke skola gifva mig rätt deri, att, om ett sådant förslag afslås af Andra Kammaren, man kan säga, såsom jag tog mig friheten att göra vid ärendets förra behandling, att här blåser en ny vind, en vind om hvilken man icke vet, hvarifrån han kommer eller hvart han far.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Med herr Essén instämde herrar *Lyttkens*, *Collander*, *Bruse*, *Olson* i Stensdalen, *Andersson* i Hasselbol, *Liljeholm*, *O. Melin*, *Wretlind*, *Söderblom*, *Kihlberg*, *Björkman*, *Andersson* i Nöbbelöf, *Wieslander*, *Fredholm*, *Ersson* i Vestlandaholm, *Stormaths M. Olsson*, *Westin*, *Larsson* i Lund, *Brodin* och *Bromée*.

Vidare yttrade:

Herr Danielson: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning deraf, att herr Carl Ifvarsson undrade, om denna fråga stod i sammanhang med tullfrågan. Jag hade väntat, att man någon gång skulle slippa höra tullfrågan alltid blandas in i alla andra frågor. Jag tycker, att den nu är så utsliten, att alla äro trötta dervid, och derför vill jag ej upptaga hans anförande till besvarande utan önskar blott, att man hädanefter måtte undvika sådant. Ty icke kan man väl beskylla hvarandra att hafva biafsigter, när det gäller frågor af en sådan beskaffenhet som den föreliggande.

När jag sagt detta, vill jag blott tillägga, att jag tror, att herrarne icke böra hysa så stora förhoppningar vid denna fråga, som synes vara fallet, ty säkerligen skola på många håll dessa förhoppningar icke realiseras. Tro herrarne t. ex. att en enda person kan sköta en poststation af större betydelse, med hvilken telegrafstation är förenad, om man nu ytterligare der anordnar en telefonstation. Det är alldeles omöjligt. Ty då skola telegrafen och telefonen vara stängda, medan han sysselsätter sig med posten, samt posten vara stängd, medan han håller på med telegrafen eller telefonen och så vidare. Jag tror icke, att detta kan gå i hop, utan då måste man der anställa flera personer.

Hvad beträffar, att telegrafverket skulle nödgas taga af postverkets

besparingar och således postverket få hjelpa det förra, så är det väl statsmedel det ena som det andra, så att det gör ingenting.

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

Jag tror, att vi vinna rakt ingenting genom denna skrifvelse, och anser fortfarande skrifvelsen olämplig.

Herr Ljungman: Med anledning af herrar Carl Ifvarssons och Esséns yttranden om denna skrifvelse skall jag be att få anmärka, det vi genom att nu icke besluta oss för densamma lika litet afstå från förhoppningen om en sådan sammanslagning, när den en gång lämpligen kan ske, som vi afstått från en fortsatt grundskatteafskrifning, derför att vi här om dagen beslöto att invänta en lägligare tidpunkt för en skrifvelse derom och på denna grund afslogo herr Hans Anderssons motion, eller från hoppet om en annan banklagstiftning, än den vi hafva, derför att vi icke biföllo den af herrar Dahn och Lasse Jönsson väckta motion om en skrifvelse derom till Kongl. Maj:t.

Det behöfver icke blåsa någon annan vind i det ena eller andra fallet. Men när man aflåter en skrifvelse, bör man äfven se till, att densamma, för att verkligen utöfva någon verkan på regeringen, innehåller en utredning af frågan, att den tydligt uttrycker hvad man vill på ett sådant sätt, att regeringen aktar på Riksdagens önskningar, och att den aflåtes vid en läglig tidpunkt. Felet i detta utlåtande är, att det fullständigt förbiser frågans hufvudpunkt, fullständigt förbiser allt hvad som skett sedan år 1880; och det är det förnämsta skälet för mig att icke nu vara med om denna skrifvelse.

Ett annat vigtigt skäl för uppskof är vidare, att man bör afvakta, hvad regeringen kommer att i saken vidgöra, ty det är min oryggliga öfvertygelse, att chefen för finansdepartementet är tvungen att till nästa riksdag framkomma med en proposition i ämnet. Det kan icke gå längre på detta sätt, att regeringen år efter år endast säger, att telegrafverket icke bär sig. Några åtgärder måste vidtagas, och är det då icke skäl att invänta dem?

Man må icke lägga bakom detta mitt anförande i sak några särskilda, personliga skäl, ty jag har icke några sådana, men jag anser det oklokt att nu skrifva till Kongl. Maj:t, lika oklokt som det hade varit i afseende å banklagstiftningen, när man ju till nästa Riksdag kan vänta en proposition derom från regeringen. Under sådana förhållanden, hvarför skall man väl aflåta en skrifvelse?

Vidare vill jag göra herrarne uppmärksamma på, att om, sådana förhållandena nu äro, en skrifvelse afgår till regeringen, måste utredningen blifva sådan, att postverkets skäl för sammanslagning blifva svagare än någonsin, och telegrafverkets skäl mot en dylik starkare än någonsin, ty här råda just nu sådana förhållanden i anseende till det pågående telefonkriget, att frågan för närvarande befinner sig i ett läge, som, man må hafva hvilken åsigt som helst, gör det olämpligt att nu afgifva en sådan opinionsyttring som den nu föreslagna. Man bör för en skrifvelse välja det praktiskt lämpliga ögonblicket och tillse, att man har utsigt att kunna i verkligheten vinna hvad man åsyftar. Derför tror jag alla skäl tala för att vänta till nästa riksdag och då, om man besluter en skrifvelse, få ärendet behandladt af statsutskottet och sedermera skrifvelsen så fullständig, att den omfattar ärendet *i sin helhet*,

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

och icke framhåller blott en obetydlig del deraf. Derigenom skulle saken kunna blifva bättre utredd än nu, då utskottet helt och hållet förbisett de sista åtta årens förändrade förhållanden.

Herr Carl Ifvarsson: Jag nödgades åter begära ordet, efter som herr Danielson påbördat mig hvad herr Ljungman sagt. Det var herr Ljungman, som antydde, att denna fråga stod i samband med både tullfrågan och andra frågor, jag vet icke hvilka; och jag, i likhet med herr Danielson, protesterade mot, att man skulle inblanda tullfrågan i denna fråga, just derför att jag ansåg, att de icke stå i något sammanhang med hvarandra. Herr Danielsons anmärkning träffar således icke mig. Det är äfven med uteslutande afseende å denna fråga och icke å någon annan, som jag yrkat bifall till utskottets betänkande.

Hvad i öfrigt herr Ljungman tillät sig yttra om, att det låg något annat bakom denna fråga, så har jag icke reda på något sådant och har således ej heller kunnat fästa något afseende dervid; men jag tror, att då frågan är väckt, så bör man icke låta den falla, på det att det icke må se ut, som om man öfvergifvit förhoppningen om denna sammanslagning, som redan förut varit ifrågasatt.

Herr Rydin: Hvad som här nu är under debatt afser egentligen två olika saker. Den ena är frågan om lämpligaste sättet för samverkan mellan post- och telegraf*verken* med hvarandra, men denna är icke föremål för någon motion, ehuru det egentligen är *den* frågan, hvars vigt och nödvändighet den ärade ordföranden i det tillfälliga utskottet här framhållit. Den andra frågan, som här utgör föremål för motion och förslag af utskottet, rörer en förening af post- och telegraf*styrelserna* under en gemensam chef. I afseende härå frågas: kan man anse detta tillfälle lägligt, då telegrafstyrelsen i närvarande stund nedlägger mycket arbete och många ansträngningar för att kunna ordna frågan om telegrafväsendet och dess förhållande till telefoneringen på ett för det allmänna gagneligt sätt? Kan det vara rigtigt att paralysera dess verksamhet genom att nu kasta in denna fråga?

Vi skola slå i hop post- och telegrafverken, heter det. Hvad blir följden? Jo, poststyrelsen blir passiv och generaldirektören för telegrafverket blir passiv i afvaktan på den ifrågasatta regleringen. Jag kan nemligen icke finna annat, än att under nuvarande förhållanden komma fram med denna fråga, det är detsamma som att man önskar att post- och telegrafstyrelserna skola förblifva passiva, tills en omorganisation af båda verken genomförts, och jag frågar: kan det vara skäl att nu, då telegrafstyrelsen spänner alla nerver för att ordna omnämnda förhållanden, kan det då vara skäl att framkomma med en anhållan om sammanslagning af de båda styrelserna?

Härjemte har jag ytterligare två skäl att framdraga. Det ena är det, såsom en hvar vet, att för närvarande poststyrelsen laborerar med att ej sällan få skötas på förordnande till följd af den sjuklighet, hvaraf dess nuvarande chef lider. Det andra skälet är, att vederbörande finansminister i den proposition, som af Kongl. Maj:t framlades angående telefonskatten och hvad dertill hörer, förklarat, att Kongl. Maj:t har ögat noga fäst på möjligheten att göra besparingar genom

att ordna en samverkan mellan posten och telegrafen. Jag anser således, att om kammaren, såsom jag yrkar, afslår denna motion, kammaren icke under nuvarande förhållanden gör sig skyldig till något slags inkonseqvens.

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

Slutligen vill jag fråga, om herrarne finna en sammanslagning så nödvändig; hvarför kan man icke sammanslå telegrafen med jernvägarne? Der fins ock telegraf, och det kan finnas lika goda skäl för det som för att sammanslå post- och telegrafstyrelserna; och hvarför icke sammanslå både post-, jernvägs- och telegrafstyrelsen. Det vore det allra bästa, då hade man hela kommunikationsväsendet under en gemensam styrelse och kunde ordna en samverkan dem emellan på bästa sätt. Och hvarför icke slutligen taga en minister för alla kommunikationsanstalter, hvarigenom allt skulle kunna ordnas af sig sjelf? Sådana dimensioner tager denna fråga, om man vill gå till botten dermed. Vill man icke detta, då är bäst att undanrödja hindren för hvarje styrelse att på bästa sätt för sig vara verksam. Detta är mest öfverensstämmande med vår förvaltningsordning. Det är till följd af våra förhållanden, våra centrala styrelsers beskaffenhet och det sätt, hvarpå dessa äro ordnade och hafva sin verksamhet bestämd, som en förening af dessa båda styrelser ej rigtigt lämpar sig, ty man kan icke komma ifrån det att posten är ett, telegrafen ett annat och jernvägsdriften ett tredje slag af verksamhet. De äro vigtiga samfärdsmedel alla, men de äro dock skilda åt, och det fordras särskilda egenskaper både hos chefen och det arbetande centrala verket för att kunna sköta hvardera af dessa olika verkningsgrenar. Det är till följd deraf som, om man icke vill hafva en särskild minister för samfärdseln, som leder samtliga dessa förvaltningsgrenar, de båda styrelserna måste bestå hvar för sig. De hafva fullt upp att göra inom sitt fack; det erfordras speciel skicklighet hos hvardera chefen, något som icke torde kunna förenas hos en person. Men om man inskränker sig då till en blott sådan förändring, att de ställas under en gemensam chef, så kunna särskilda afdelningschefer för hvardera förvaltningsgrenen undvaras; afdelningschefen måste under den gemensamme chefen få en sjelfständig ställning qvar inom sin förvaltningsgren. Till följd häraf blir den gemensamme chefens göromål inskränkt till att säga ja till hvad afdelningscheferna föreslå. Om han åter kan förstå sig på begge slagen af ärendena lika väl, så kan han, genom att lägga vigt på det ena, men icke på det andra, arbeta derhän, att intetdera får fritt utveckla sig såsom det behöfves.

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Jonsson i Hof: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af herr Ljungmans yttrande, att när kammaren antagit en skrifvelse angående grundskatteafskrifningen och dermed ansett sig böra vänta med denna frågas afgörande, så kunde kammaren lika gerna invänta en gynsammare tidpunkt för aflåtande af skrifvelse i denna fråga. Jag behöfver väl knappt fästa hans uppmärksamhet på, hvilken skilnad, som förefins mellan dessa båda fall, ty Första Kammaren har ju aldrig varit särdeles villig att skrifva till Kongl. Maj:t angående grundskatterna. Nu kan herr Ljungman säga, att det kan

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

göra detsamma, när Första Kammaren är villig att skrifva, och att det icke är någon fara, om denna kammare nu afslår förslaget; men det är ju tydligt och klart, att det måste förflyta en ganska lång tid, innan en sådan utredning, som här begäres, hinner blifva färdig.

Den, som följt herr Rydins yttrande nyss, tror jag skall vara ganska tveksam om de konseqvenser, han utdragit. Han nämnde först, att finansministern förklarat sig hågad att hålla ett särskildt öga på en samverkan mellan de båda ifrågavarande verken. Häraf synes således framgå, att ett samarbete dem emellan skulle vara lyckligt och önskvärdt. Men hvad är det väl här fråga om annat än en sådan samverkan, ett samarbete under *en* chef.

Sedan kom han till önskvärdheten af att få en särskild minister för våra samfärdselsanstalter. Ja, då kommer man ju till samma resultat, som vi åsyfta med denna skrifvelse. Sålunda är det blott en skilnad till namnet, tyckes det, som för honom är hufvudsaken, och icke något annat. Då post- och telegrafverken båda hafva att på olika sätt befordra ett slags meddelanden allmänheten emellan, och det sålunda i vissa fall kan uppstå konkurrens mellan dessa båda samfärdsmedel, så är äfven det ett skäl att skapa en gemensam styrelse för det hela, på det att de icke sins emellan må konkurrera, ehuru de borde vara eniga. Jag förstår icke, hvarför man så skarpt håller på afslag af denna skrifvelse, som, efter min uppfattning, ur många synpunkter är synnerligen välbetänkt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Stjernspetz: Efter herr Esséns sakrika anförande skulle jag icke hafva mycket att tillägga, men jag vill dock nämna, huru förhållandena äro vid de stationer, som finnas i min ort. Jag vill då först anföra staden Nora. Der finnes först en telegrafstation i förbindelse med en enskild jernväg, vidare en statens poststation med egen personal och egen lokal i ena ändan af staden och slutligen i den andra ändan en särskild lokal för statens telegrafstation och telegraftjensteman. På denna statens telegrafstation går, öfver hufvud taget, telegramantalet om dagen till 2 à 3, men somliga dagar afsändes der icke ett enda telegram. Såsom förhållandena äro i Nora, äro de ock i staden Arboga; och jag tror, att det är ungefär på samma sätt äfven i Linde. Kan detta nu vara förenligt med god hushållning, eller finnes det ens något rimligt i detta, att staten för en sådan telegrafstation betalar särskilda tjenstemän och håller särskild lokal, som både skall uppvärmas, upplysas och städas? Genom en sammanslagning är det ju icke blott tjenstemännen, utan äfven lokalen med dess kostnader för uppvärmning, upplysning och städning, som blifva gemensamma. Finnes det då någon rimlighet i det nuvarande tillståndet? Nej, det är en den gröfsta misshushållning, man kan tänka sig, och hvarje enskild person skulle ruinera sig med en dylik hushållning.

Jag medger gerna, att för verken i Stockholm en sammanslagning ej skulle medföra *så* stora besparingar, men just för de smärre stationerna i landsorten skulle besparingen blifva mycket betydlig. Jag vill särskildt framhålla detta, ty jag vet, att det finnes åtskilliga, som frukta, att en sådan sammanslagning på ett eller annat sätt skulle komma att

skada post- eller telegrafstationerna i landsorten. Om jag befarade något sådant, skulle jag vara en bestämd motståndare till denna sammanslagning, ty jag är sjelf lifligt intresserad af att dessa landsortsstationer icke komma att indragas, utan tvärtom fortfarande utvecklas. Men jag tror tvärtom, att genom denna sammanslagning, genom sammanförande af dessa stationer, både af tjenstemän och lokaler, så stora besparingar skulle kunna vinnas, att deri ligger den enda räddningen för att icke ytterligare indragningar måtte komma att vidtagas. Det är ju alldeles solklart, att verken förenade mycket lättare skola kunna bära omkostnaderna för en lokal och en tjensteman, än nu, då äfven å små stationer med högst ringa rörelse båda skola hafva särskilda lokaler och särskilda tjenstemän. Det är just deri, som onödiga kostnader ligga; och det är just derför, som telegrafverket måst draga in åtskilliga stationer, och troligen äfven postverket snart komma derhän. Då detta är min bestämda öfvertygelse, så yrkar jag naturligtvis bifall till den föreslagna skrifvelsen.

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

Några talare hafva också påstått, att en sammanslagning skulle leda till sammanblandning af räkenskaperna. Men, mine herrar! ursäkten mig att jag säger, att de, som påstå detta, veta tydligen icke, huru räkenskaper skola och måste föras. Ty det är icke möjligt att sammanföra dem; för så vidt räkenskaperna skola hafva något slags värde, måste man särskildt uppföra postverkets inkomster och särskildt telegrafverkets. Om vi t. ex. blott taga kännedom om våra jernvägars räkenskaper, finna vi en ytterst noggrann skilnad gjord mellan inkomsterna för persontrafiken och godstrafiken, omkostnaderna för banans underhåll och de för materielens m. m., hvilken skarpa åtskilnad är alldeles nödvändig för styrelsens eget behof. Liknande skilnad måste iakttagas efter post- och telegrafverkens sammanslagning äfven för dem.

Då frågan för öfrigt återkommer till Riksdagen och man dervid kan göra de invändningar, som finnas behöfliga, så yrkar jag, som sagdt, bifall till utskottets förslag.

Herr Danielson: Jag ber endast att få nämna, att, efter den förklaring, som herr Carl Ifvarsson afgifvit, det är med verklig tillfredsställelse, som jag vill instämma med honom. Jag är nu fullkomligt ense med honom i denna fråga och vill således endast öfverflytta det afsedda klandret på herr Ljungman.

Herr Lyttkens: Då tiden är så långt framskriden, tror jag, att det är bäst att vi låta bli att skylla på hvarandra och göra insinuationer. För min del behöfver jag ej yttra mig vidare, då jag ju instämt med ordföranden i utskottet, hvars utredning af frågan för mig var fullt tillfredsställande och alldeles öfverensstämmer med min åsigt. Men jag har begärt ordet för att uttrycka min förvåning öfver, att här i Andra Kammaren kan från det håll som egt rum höja sig röster, som, ehuru Första Kammaren gått in på ett förslag, som skall ovilkorligen medföra inskränkning i embetsmännens antal och som möjliggör ganska väsentliga besparingar i framtiden, yrka, att denna kammare skall afslå utskottets förslag. Detta är för mig alldeles oförklarligt; det måtte

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

ligga något för mig okändt och obegripligt derunder, som jag icke kan förklara.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och hoppas, att kammaren måtte vidhålla hvad den förut så många gånger yrkat.

Herr Waldenström från Gefle: Det må tillåtas mig att något litet påpeka denna frågas historia.

Det är herrarne bekant, att den förste organisatören och chefen för telegrafverket sjelf uttalat, att, »sedan telegrafverket erhållit behöflig utsträckning och stadga, kunde och borde dess angelägenheter öfverlemnas åt poststyrelsen». Med anledning deraf skref Riksdagen år 1868 till Kongl. Maj:t och begärde en sammanslagning af de båda verken. Denna skrifvelse föranledde ingen vidare åtgärd. 1871 aflät Riksdagen återigen en skrifvelse; och med anledning deraf förordnade Kongl. Maj:t 1873, att på styrelsen för de båda verken skulle ankomma att gemensamt bestämma, å hvilka orter en sammanslagning kunde ega rum. Efter gemensamma öfverläggningar mellan telegrafstyrelsen och poststyrelsen kom man ett år derefter till det resultat, att man förenade post- och telegrafstationerna i Leksand. Det var alltsammans. År 1880 skref Riksdagen återigen till Kongl. Maj:t om samma sak. Med anledning deraf infordrade Kongl. Maj:t både post- och telegrafstyrelsernas yttranden. Då förklarade poststyrelsen — och jag vill läsa upp ordalagen såsom en vägledning för kammarens ompröfning här i dag — »att enligt den erfarenhet, som vunnits efter utfärdandet af kongl. brefvet af den 6 juni 1873, någon sammanslagning i större utsträckning af post- och telegrafanstalterna svårligen komme att varda åvägabragt, så länge icke öfverstyrelsen för post- och telegrafverken här, likasom i de flesta stater i Europa, vore gemensam». På samma gång namngaf poststyrelsen 50 telegrafstationer, som utan olägenhet skulle kunna sammanslås med de poststationer, som voro förlagda på samma ställen. — Telegrafstyrelsen återigen medgaf visserligen, att många sådana sammanslagningar skulle kunna ske, men förklarade, att deras antal icke borde öfverstiga 26 nämnda stationer. Sedan den tiden — det var år 1880 — har man kunnat åstadkomma sammanslagning af post- och telegrafstationer på — 3 ställen. Således: 1880 medgaf telegrafstyrelsen, att 26 stationer skulle kunna sammanslås, och poststyrelsen förklarade, att det kunde ske med minst 50; till dato — efter åtta år — har sammanslagning åstadkommits på 3 ställen. Detta tyckes bekräfta, hvad poststyrelsen 1880 skref, att det icke vore möjligt att åvägabringa en sammanslagning i större skala, utan att öfverstyrelsen för post- och telegrafverken vore gemensam. Deremot har telegrafstyrelsen hittat på en annan utväg, som varit ganska obeqväm och svår för allmänheten, nemligen att indraga flere telegrafstationer, under 1886 icke mindre än 10.

Under sådana förhållanden torde det icke vara mycket att vidare säga, utan jag för min enskilda del yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Ljungman: Jag skall yttra mig mycket kort. Jag vill blott fästa uppmärksamheten derpå, att man mycket öfverskattat den *be-*

sparing, som skulle vinnas genom en sammanslagning af post- och telegrafverken. Jag känner t. ex. ganska noga förhållandena på min hemort, der jag under många år särskildt egnat mig åt utvecklingen af samfärdseln, och anser mig af erfarenheten från samma trakt mycket väl kunna sluta till förhållandena äfven å andra orter. Jag tror derför icke, att någon nämnvärd besparing skulle kunna ernås genom en sammanslagning af post- och telegrafanstalterna. Man har i afseende på sparsam anordning af dessa anstalter redan gått så långt som möjligt. Och skulle man t. ex. förena en postexpedition med en telegrafstation, som tillika är centralstation för ett telefonnät, så blefve det så mycket att göra vid en dylik anstalt, att ej en gemensam tjensteman skulle kunna medhinna allt, utan jemnt lika många sådana behöfdes, som de för närvarande å de skilda anstalterna befintlige. Jag vill också säga rent ut: jag skulle icke hafva något emot en skrifvelse, om den icke vore ett inlägg i den telefonstrid, som nu pågår, och afsedd att vara ett *inlägg till förmån för de enskilda telefonbolag, som nu så häftigt konkurrera med statens telegrafverk.* Här ligger kärnpunkten af hela denna fråga.

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

Talet om besparingar är tydligen endast en vilseledande skylt. Man skulle eljest icke åberopat sig blott på siffror från en äldre tid med helt andra förhållanden, utan man skulle tagit nödig hänsyn äfven till den stora förändring, telefonväsendet åstadkommit.

Det har också talats mycket om en »*reduktion af antalet tjenstemän*». Jag vill då påpeka, att det *icke* är någon reduktion af tjenstemän man begär, utan i sjelfva verket endast att generaldirektören för telegrafverket måtte aflägsnas och ersättas af en under generaldirektören för postverket subordinerande tjensteman. Till något så obetydligt har man inskränkt sig. Om det här gälde *frågan om telegraf- och telefonväsendets bästa ordnande i hela dess omfattning*, skulle jag icke hafva satt mig emot en skrifvelse. Men då man på detta sätt begränsat saken och dermed gjort ett inlägg i rigtning *mot* statens intressen och *för* enskilda bolags, kan jag icke annat än yrka afslag.

I detta yttrande instämde herr *E. W. Carlson.*

Herr Månsson: Jag skall endast be att få yttra några ord.

Jag tror verkligen att herr Ljungman och de, hvilka yttrat sig i samma rigtning, hafva uttalat ganska tänkvärda saker. Det är icke utan skäl, som de, hvilka här äro tveksamma om lämpligheten af en skrifvelse angående sammanslagning af post- och telegrafverken i nuvarande tidpunkt, hysa betänkligheter för framtiden med afseende på telefonverksamheten. Det är något, som mer än en hoppas, att telegrafverket skall, mer än det hittills gjort, taga hand om och ordna telefonverksamheten i vårt land. Och då man tänker på, huru det skulle blifva, om man under en chef förenade både post- och telegrafverken och telefonväsendet, kan man hafva skäl att befara, att icke mycket skulle hinna blifva gjordt för utvecklingen af det för oss så nyttiga telefonväsendet. Jag tror, att, om man lägger allt detta på en hand just då det är eller bör blifva fråga om att ordna telefonlinier för statens räkning, telefonverksamheten kommer att hafva men deraf. Det är här

Ang. sammanslagning af post- och telegrafverken. (Forts.)

som »skon klämmer». Och det är på grund af mina farhågor för telefonväsendets framtida utveckling, som jag för min del hyser ganska stora betänkligheter för att aflåta en skrifvelse.

Med anledning häraf kommer jag också för närvarande att rösta för afslag på det framstälda skrifvelseförslaget.

Herr Essén: Jag anhåller endast att få på det kraftigaste förklara och försäkra, att så väl utskottet som jag sjelf varit och äro fullkomligt främmande för hvarje syfte att med ifrågavarande förslag i någon mån gynna enskilda telefonbolag.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden som derunder förekommit gaf herr talmannen proposition dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag; och fann herr talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad kammarens 4:de tillfälliga utskott hemstält i dess utlåtande n:o 11 (i samlingen n:o 33),

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner nej, har kammaren afslagit så väl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen utföll med 115 ja och 58 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

Statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 6 a, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte hufvudtiteln gjorda framställning angående derunder uppförda förslagsanslaget till lindring i rustnings- och roteringsbesvären;

n:o 7 a, angående sättet för anvisande af ett anslagsbelopp för tillsynen öfver statens jernvägsbyggnader;

n:o 8 a, med anledning af åtskilliga förslag angående de kongl. teatrarne;

n:o 56, angående anslag till inlösen af 500 exemplar af en öfversigt af riksdagsförhandlingarna åren 1867—1887;

n:o 57, i anledning af väckta motioner i fråga om användande af de medel, som inflyta genom tull på lifsmedel m. m.; och

n:o 58, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående inköp för statens räkning af Åkers krutbruk.

Bevillningsutskottets memorial n:o 14, i anledning af återremiss af 5:te, 6:te och 7:de punkterna af bevillningsutskottets memorial (n:o 12) i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande åtskilliga punkter af bevillningsutskottets betänkande (n:o 8) angående ännu oafgjorda delar af tullbevillningen; samt

Lagutskottets memorial n:o 46, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående 1:sta och 2:dra punkterna i utskottets utlåtande (n:o 43) öfver väckta motioner om ändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag, hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. $^1/_2$ 11 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.